Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАТТА, 5 январь, 1974 шу. • № 3 (1520). • Мах 2 кап.

Ленина цІерагІйола Московски кхачан комбинат — столице хьалхалатта предприяти. Цун коллективо, пятилетка хоадамбеча шерарча социалистически яхьера декхар толаме кхоачаш а деш, программал совгІа бІаьш эзараш сомий маьха йолча продукцеша реализаци яьй. Кхачан продуктай 200 тайпа арахец комбинато.

СУРТА ТІА: супаш кхачаю автоматически лини.

В. КУНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ПАРТЕГА, СОВЕТСКИ ХАЛКЪАГА КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ДАЬ КХАЙКАРАЛ

Деза навкъостий!

Парте Центральни Комитето итогаш яьй пятилетка кхоалагІча шера, хьажа а хьежа, могаяьй хьалхаттача шера плана проект. ССР Союза Лакхехьарча Совето тІайийцад 1974 шера халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен планахи бюджетахи дола Законаш.

ХІанз, экономически, социальни, культурни гІирс хьалбара аргІанара декхараш къоастадьчул тІехьагІа, КПСС Центральни Комитет кхайк партега, советски халкъага — коммунисташкеи комсомольцашкеи, берригача болхлошка, колхозхошка, промышленностеи юрта боахамеи специалисташка, Іилман культуран деятелашка — КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча пятилетка диълагІа шу кердача толамашца бегалдаккхара тІахьехаш.

1973 шу советски халкъа турпала гІуланхий летописа юкъегІоргда хьинарерча къахьегама шу хиларах тарра. Из белгалдаьлар къахьегара тІехь чІоагІа дег айдаларца, коммунизм хьалъяра еррига участникашка боккхача а беркат доалача а балха шу хилар цох.

1973 шу белгалдаьлар дунен арене лоархІаме дикка хувцамаш хиларца, вай ленински парте, социалистически Даьхен дунен халкъашта юкъера сий дІахо а лакхдаларца. Машара Программа идеяша, вежарашха долча мехкашца айхха цхьана чакхйоахача КПСС хьинарерча, инициативни йолча дунен халкъашта юкъерча политикас кхы а чІоагІагІа кхотайир социалистически содружество, дика влияни йир планета еррига политически атмосферана. Гуш я дунен халкъашта юкъера отношенеш дегІаухача — кхохнамагареи «шийлача тІемагареи» кхохкам мел баларгеи тайп-тайпара социальни строй йолча паччахьалкхенаша машаре вІаши гІулакхаш леладаргеи довдарга теха гола.

Советски наха, дерригача прогрессивни адамаша бокхха мах бу вай ленински парте, КПСС ЦК Политбюро, ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева ше машареи халкъий кхерамзлени гІулакха юкъе лоацача геттара доккхача даькъа, чІоагІа хьал а лоац, мога а ю КПСС-еи Советски паччахьалкхени машар беза арахьара политика.

Цу хьаллацарца чІоагІало а лувзаш, Центральни Комитето тІехьа тІайоагІача хана а хадданза, чІоагІа, хьинаре къовсам лоаттабергба халкъий кхерамзленнеи дунен халкъашта юкъе вІаши гІулакхаш леладараи тІехь, машара, кортамукъален, социальни прогресса гІулакх котдаккхара тІехь.

Советски Союза арахьарча политикас доахача толамаша коммунизм хьалъяра эша, советски халкъо хІама кхоллаш машаре къахьегара эша аьттув бола дунен халкъашта юкъера хьалаш хьахулийт.

Новкъостий!

1973 шера карагІдаьнначун бизза мах бар духьа дагадехийт вай, цун юхь мел хала яр. 1972 шера хиннача стихийни хатараша кІезига зе данзар юрта боахама, чоалхане даьккхар бІарчча хьайийцача экономикера хьал, пятилетка кхоачашъяра белгала йола халонаш оттайир. Цунца дувзаденна 1973 шера керттера планови заданеш кхоачашъярал совгІа, уж дикка лакхъе а йийзар. Иштта дар атта доаца декхар. Из кхоачашдара советски наха дукхха хІама дир, дукхха хІама карагІа а даьлар царна.

БОЛХЛОЙ КЛАССО, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИ БОЛХЛОША ІИЛМАЦА ОАГІУВ БИЛЛА ШОАШ КХО ЦА БЕШ КЪАХЬЕГАРЦА ІАЛАШДИР СОВЕТСКИ ИНДУСТРИ ДІАХО А ДЕГАЙОАГІИЛГА, Шера задани 5,8 процент йолаш промышленни продукце боарам 7,3 процент лакхбелар. Планал совгІа арахийцай 7 миллиард совгІа сома маьха продукци, 915 миллиард киловатт-сахьат совгІа электроэнерги, 420 миллион тонн мехкдаьтта, 670 миллион тонн кІор баьккхаб, 131 миллион тонн болат, 91 миллион тонн прокат, 72 миллион тонн минеральни удобренеш яьй. ЛоархІаме да промышленни производствана тІакхийттачун пхе даькъах диъ дакъа къахьегама овсарле лакхъяра чотах тІакхийтта хилар белгалдаккхар. Мухь дІа-юха бахьара план тІехкхоачашъяьй.

Лакхлу технически боарам, эргадоахаш тоаду производство вІаштІехьйоаккхилгеи цун технологии. ДукхагІа арахец хьалха латтача Іилманеи техникон дІадехараша маяххара йола машинаш, оборудовани, приборащ, материалаш.

ГІИШЛОШЪЕРАША, МОНТАЖНИКАША, ЭКСПЛУАТАЦИОННИКАША тІагІерта къахьегаш хьал а яь, болх бе йолаялийтай ийслагІча пятилетка дукха йола геттара боккхача лоархІаме объекташ. Царна юкъе — ши эзар километр совгІа йІаьха йола Самотлор — Альметьевск яха магистральни мехкдаьттапровод. «Азовсталь» металлургически завода сома листаш еш йола прокатни стан, Орско-халиловски комбината доменни пийшк, «Уралкалий» комбинатера минеральни удобренеш еш йола комплексаш, Павлодарски тракторни заводера, Донецки хлопчатобумажни комбинатера керда мощносташ, белково-витаминни концентратий Ново-Горьковски завод. Шера эксплуатаце дІаеннай 90 миллиард совгІа сома маьха керда предприятеш, цехаш, фермаш, мелиоративни системащ, хьалдаьд нах чубаха цІенош, школаш, клубаш, больницаш, кхыйола объекташ.

ЙОККХА КОТАЛО ЙОАККХАШ ЧАКХДАЬЛАР ЮРТА БОАХАМА КЪАХЬЕГАМХОША ТУРПАЛА ХЬИЙГА КЪА.

1973 шу дерригача халкъо ялат бахьан чІоагІа лоаттабаьча къовсама шу дар. Колхозхошца, совхозий болхлошца цхьана дІа а айтта цунна юкъе хьинаре дакъа лоацаш хилар промышленноста, гІишлошъечара, транспорта болхлой, Советски Эскара бІухой, студенташ, городашкеи болхлой поселкашкеи баха нах.

Массаза а санна, республикаша, краяша, областаша вІаши вежаращха новкъостал дора хьувкъам чузцача техникаца, транспортаца, механизаторски кадращца. Къахьегамхой коллективай инициативагІа кхы тІа а кийчйир юрта эша тракташ, комбайнаш, транспортни средстваш, запасной оатхалаш, планал совгІа хьайир миллион тонн совгІа минеральни удобренеш. Цунца цІаьиха хьахьенхар болхлой классаи ахархойи йохаргІоацача цхьеагІон бокхха низ, вай халкъий сийлахь-доккха доттагІал.

Из дерригa дарах рекордни хьувкъам баькхаб. Валовой лаьрхІа чуийца ялат 222 миллион тонн совгІа да. Паччахьалкхен амбарашка чутессад 90 миллион тонн совгІа, е 5,5 миллиард пунт ялат, ялат кийчдара халкъбоахама план кхоачашъяьй еррига союзни республикаша.

Доккха дакъа лаьцар Российски Федераце кхашкарча къахьегамхоша, цар Даьхенна делар 3 миллиарди 180 миллиони пунт ялат. Дукха ялат денна гІаддигар шоай дош сийленца кхоачашдаьча Украина ахархоша — паччахьалкхенга миллиард совгІа пунт ехкар цар. МабоаггІара чуийцар ткъоалагІа целинни хьувкъам Казахстано — республика колхозашкареи совхозашкареи мехкага кхаьчар миллиард совгІа пунт ялат.

Толамца кхоачашдир шоай денкхараш мехка боамби кхебераша. 7,6 миллион тонн совгІа «кІай дошув» кийчдаьд. Узбекистана колхозашеи совхозашеи 4,9 миллион тонн боамби-бедал еннай. Туркмене — цхьа миллион тонн совгІа. ДІадахача шерашкарчул дукха а дукхагІа чу а ийцай, кийч а яьй коартолаш, баьцадаараш, чай, кхыйола лаьттанцара йоала продукци.

Къахьегама денал гойтад хьайбай боахама болхлоша. ДІадахача Іай къаьстта чІоагІа хала хьалаш этта долашехьа а цар гІулакх кІалдитанзар, производство лакхлулга Іалашдир. Колхозашкеи совхозашкеи дийбар масса а тайпа хьайбаши оалхазараши. Хьайбай продукци кийчъяра план кхоачашъяьй.

КЕРДА ТОЛАМАШ ДАЬХАР ІИЛМА БОЛХЛОША, СОВЕТСКИ ІИЛМАХОША. Цао шоаш кхо ца беш творчески хьега къа советски халкъо бокхха мах беш да. Іилмана карагІдаьннараша новкъостал ду производство дІахо а эргаьккха тоаяраи цунна интенсификаци яраи, из вІаштІехьйоаккхача а цун технологе а хувцамаш ду, Іилма-технически прогресса керда наькъаши торонаши гучайоах, коммунизм хьалъяра гІулакха этта латт.

ВАЙ МЕХКА ХАЛКЪО КЪАХЬЕГАШ ХЬА МЕЛ ДАЬР ХАЛКЪА ДА. Промышленнии юртбоахамеи производство лакхъяларо йиш хилийтар советски наьха вахара хьал тоадара цхьадола лоархІаме гІулакхаш де. Лакхъеннай бахача наьха реальни доходаш, болхлойи гІулакхерча наьхеи алапи, колхозхошта къахьегамах луш дар, лакхъеннай потребление общественни фондаш. Пятилетка кхаь шера хьалдаьд нах чубаха 320 миллион квадратни метр хула цІенош, 34 миллион совгІа нах нердача фусамашка баха хайшаб. Халкъа образоване система эргаьккха тоаяра гІуланхаш даьд, хадданза тоалуш латт медицински гІулакх делга, шерагІа дарж бахача наха гІуланхаш делга, дукхагІа дехкад халкъа эша товараш, уж дикагІа хул. Советски наха холу шоай къахьегамеи вахареи хьалаш динагІча оагІорахьа мишта хувцалу.

Пятилетка кхоалагІча шера экономикеи культуреи даьха толамаш социалистически строй толашагІа а вахара низ болаш а хилара дувцилге доаца керда тешал да, дерригача советски халкъо хьийгача творчески къих хьахиннар да, вай ленински парте дуккхача тайпара баьча балха, советаша, профсоюзаша, комсомоло хьинаре баьча балха итог я.

ТАХАН КАРАГІА МЕЛ ДАЬННАР ШУН, ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ, ДОШОЧА КУЛГАША, ДОЛЛА ХІАМА ДОВЗАРА ТІАКХУВЧА ХЬАЬКЪАЛО, ТВОРЧЕСКИ НИЗАША ХЬАДАЬ ДА.

Шахтай забояшка, мехкдаьтта вышкашка, прокатни станашка, фабрикашка, заводашка, институташка, лабораторешка, кхашка, фермашка — хІара городе а юрта а советски наха шоаш кхо ца беш болх бир планови заданеш, шоаш тІайийца декхараш, встречни планаш кхоачашъяра, социалистически Даьхен низ чІоагІ а беш.

Низ болча социалистически яхье хьахилар керда дика дІадоладаь хІамаш, хьагучабаьлар къахьегама эзараш, эзараш бола ударникаши турпалаши. Халкъе нийса оал царех новатораш, хьалхалаттараш аьле. Уж керда техника караерзаьр нах ба, цар хьахьувкх лакха овсарле йолча балха образецаш, шоай хьонхамца цар хувц балха нормех, производства формехи методехи хеташ дола къаденнараш. Царна карагІдаьннараш кердача лакхаленашка кхачара дукххача наха турпала къахьегара дег урзоттара бола хьаст ба.

Партеи Советски правительстваси бокхха мах баьб мехка хьалхалаттача коллективашта, дикагІболча наха карагІдаьннача гІулакхий. Промышленносте, юрта боахаме, гІишлош еча транспорте хьалхалаттача дукххача наха орденаши медалаши еннай, царех дукхханешта Социалистически Къахьегама Турпал яха цІи еннай. Сийле а хоастам а хилба вай дикача къахьегамхой!

Мехка де бокъо а йолаш доккхал ду производства новаторашеи хьалхалаттача коллективашеи лехача коталонех. Цунца цхьана, толамий боаггІаш бола мах а беш, вай йиш яц карагІдаьначох кхоачам баь Іе. Гуччахьа ала доагІа боахам дегІабоалабеча хІанз а кхоачэмбоацараши къоастаянза проблемаши я аьнна. КІезига яц планови заданеш кхоачаш ца еш йола предприятеш, гІишлош, колхозаш, совхозаш, из тІехьабусарий боахам лелабара хьонхамаш лохдаь ца Іеш, итташ йолча, хІаьта бІаьш йолча а кхыча смежни коллективай балхага кхоач, бІарччача доакъой балха Іатгъ. Йоаю бедали материалаши, дІадаьннадац къахьегама дисциплина телхаелга, хІанз а лакха латт болхлой балхара дІабуелалгеи хьайийбелгеи. Каст-каста нийслу производственни мощносташ болх бе йолайолийтилгеи караерзаелгеи тІехьадоахаш, кхоачамболаш пайда эцац Іилманеи техниканеи карагІдаьннарех. Лоацца аьлча тІехьаюса предприятеши участкаши хургйоацаш, еррига къахьегача коллективай болх социалистически боахам лелабара кердача, кхы а лакхагІча боарам тІа боаккхаргболаш цхьацца йолча моттигашка дукха хІама де деза вай.

Деза новкъостий!

1973 шера дикача итогаша хьахулийт пятилетка диълагІча шера кхы а дикагІа толам болаш болх бара хиланза даргдоаца хьалаш. Вай Іалашъе еза экономика лакхъяра йоккхий темпаш, чІоагІа тоаде деза балха дерригa дикала хьонхамаш, лакхъе еза къахьегама овсарлеи общественни производства эффективности.

1974 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШИ ТІЕХКХОАЧАШИ ЯР ЕР ПЯТИЛЕТКА ТОЛАМЦА ЧАКХЪЯККХАРА КЪОАСТАМ БЕШ БОЛА ЛОАРХІАМ ХИННА ЦА ІЕШ, ХЬАТІАДОАГІАЧА ПХЕ ШЕРА ДІАХО А ЭКОНОМИЧЕСКИ ПОТЕНЦИАЛ ЛАКХЪЯРАИ ХАЛКЪА МАТЕРИАЛЬНИ ХЬАЛ А КУЛЬТУРНИ БОАРАМ А ЛАКХБАРАИ ЧІОАГІА ЛАРД ЙОЛЛАРА ЛОАРХІАМЕ ГІА БОАККХИЛГА А ХУРГДА.

1974 шера къаман доход 20 миллиард сом дукхагІа хилийта лерхІ, хІаьта промышленни производства боарам — хІама ца эшаш 31 миллиард сом, е 1973 шера хинначул 6, 8 процент дукхагІа. Абсолютни долча хьонхамашка диллача пятилетка хьалхарча кхаь шера юккъера лаьрхІа шера тІакхеташ хинначул лакхагІа да из. Юрта боахама валовой продукце боарам 7 миллиард сома, е 7,3 процент дукхагІа хилийта лаьрхІаб. Общественни къахьегама овсарле лакхъяра чотах къаман дохода тІакхетар 87 процентага дІакхачийта деза.

ДиззагІа кхоачашдергда къахьегамхой материальнии духовнии хьашташ, тоалергда миллионаш болча наьха фусамий хьалаш. ДІахо а дегІадоагІаргда Іилма, халкъа образовани, унахцІено лераелга, хІаьта иштта бахача наха социально-культурнии бытовойи гІулакхаш делга а. Дикка дегІадоаладергда халкъа эша товараш хьаделга.

1974 шера тІайийца Паччахьалкхен планови заданеш йоккхий а чІоагІа бехктонхаме а я. Бакъда долла хІама лаьрхІа оттаьча плана а йизза чулоацалургьяц хІара коллективо, хІара болхлочо балхаца творчески гІулакх леладарах, инициатива шерра дегІайоалаярах, хІама вІаштІехьдоаккхилгеи бехктонхам лакхбарах кхы тІа гучаьхаи пайда ийца хила йиш йола социалистически экономика еррига геттара йІаьхий торенаш.

Нагахьа санна вай кхоана таханчул дикагІа болх бой, тІаккха вай планаш кхоачашъяь меттел, тІехкхоачашъяь а хургья. Шера хьалхарча деношка денз хьадла а дика вІаштІехьбаьккха а болх бар, сменни, бетта, квартальни планови заданеш кхоачаш а тІехкхоачаш а яр хІара коллектива, хІара болхлочун закон а хинна дІаотта деза.

КПСС Центральни Комитет еррига партега, дерригача советски халкъага кхайк КПСС XXIV съезда решенеш 1974 шера толамца кхоачашъяра тІехь лоаттабеча къовсаме къахьегама низ тІабахийтара. КІЕЗИГАГІА ХІАМА ДІА А ДОХИЙТАШ ДИКАГІЙОЛА ПРОДУКЦИ ДУКХАГІА ЯЛАРА ловзунгаца планови заданеш ханал хьалха кхоачашъяра тІехь лоаттаю социалистически яхь кхы а шерагІа йоаржаяра тІахьехаш.

ХІанз хьалха латтача предприятей инициативагІа мехка шерлуш латт встречни планаш тІаэцара болам. КПСС Центральни Комитето геттара бокха лоархІам бу цу инициатива. ХІара къахьегама коллективе чура торочаш оарцагІъяхара ларда тІа продукци дукхагІа а дикагІа а арахеца йиш я.

КПСС Центральни Комитето халкъа боахама дерригача доакъой болхлой тІахьех КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ СИХЪЯЬ ЛАКХЪЯРА, ОБЩЕСТВЕННИ ПРОИЗВОДСТВА ЭФФЕНТИВНОСТЬ ЛАКХЪЯРА тІехь лоаттаеча социалистически яхьа къаьстта теркам тІабахийтара.

Производства эффективность лакхъяра тІехь къовсам лоаттабар — из да массанахьа а тІагІертта а эггара кердагІа йола техника, прогрессивни технологически процессаш, проектни решенеш юкъекхахьар. Институташка, конструкторски бюрошка, заводашка, колхозашка, совхозашка хьанхолла керда мел дар, новаторашеи изобретателашеи хьадеш дар сиха юкъедахьа деза общественни производствана. Ший дикалга а технически боарамга а диллача советски предприятей продукци доазел дехьарча толашагІа йолча образецел эсалагІа ца хиларах совгІа толашагІа а хилийта хьинаре гІерта деза.

Производства эффективность лакхъяра тІехь къовсам лоаттабар — из да болх беш йолча агрегатех, машинех, механизмех мамогга дукхагІа пайда эцар, уж сайца латтилга чІоагІа лоацдар, балха хана хІара сахьат, хІара минута кхояр, къахьегама дисциплина хадданза чІоагІъяр.

Производства эффективность лакхъяра тІехь къовсам лоаттабар — из да кердача производствай проектни мощносташ сихагІа юкъейоалаяри караерзаяри, цар фондоотдача лакхъяр.

Производства эффективность лакхъяра тІехь къовсам лоаттабар — из да продукцега дІадодар, материалоемкость лохъяр. цІенхаштта рузкъан кхомбар. лораеш а доал деш а материалаш дІаахийтар, къаьстта металл, доагор, энерги, капитальни вложеней хІара сом, кхоаьча материальни ресурсех планал совгІа йола продукци дукхагІа яккха гІертар.

Вайна хьалхашка латта декхараш кхоачашде дезаш хиларо дІадех экономикана кулгалдара беш бола берригa болх лакхагІча боарам тІа боаккхаш айбелга. Къахьегамхоша встречни планаш, тІайийца социалистически декхараш кхочашдара хиланза дарг мел доаца хьалаш хилийта деза министерствашеи ведомствашеи, планови, снабженчески, финансови органаша. Управление система тоаелга, планировани эргаьккха тоаелга, производства еррига звеньяшка къахьегам вІаштІехьбаккхилгеи экономически стимулировани елгеи Іалашде дезаш я уж.

Цу гІуланха телам балара новкъостал дергда экономикана доал деча къахьегамхой кхы а дукхагІа юкъеозаро, кадрай бехктонхам лакхбарои царгара доагІар дизза хьадехарои.

Новкъостий!

Тахан вай долаш мелдар а кхоана вайна карагІа мел даргдар а вайх воаех. ХІара советски сага творчески болх бе харах, сакхетам лакха, профессиональни кийчо йолаш бехктонхам хеташи дисциплина йолаши хиларах тийша да.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО ДІАКХАЙКАДУ. ВАЙ ТУРПАЛА БОЛХОЙ КЛАСС — СОВЕТСКИ ОБЩЕСТВАНА КЕРТЕ ЛАТТА НИЗ, ИНЖЕНЕРАШ, ТЕХНИКАШ, КОНСТРУКТОРАШ, ИНДУСТРЕ БЕРРИГА БОЛХЛОЙ дІахо а белгалъяь планаш ханал хьалха кхоачашъяр духьа дерригача халкъо лелаеча социалистически яхье хьалхалаттаргболгах, шоай низаш, знанеш, опыт цар хьадда гІулакхаш а даь дІаоттаергйолгах, массаза санна, дІахо а сакхетам лакха болаш, дика вІаштІехьбаьннеи коота бола гІулакхаш доахкаши шоаш хилар хьахьоккхэргдолгах ше дог тийша хилар.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ ДОГ ТИЙША Я, ВАЙ СИЙЛАХЬЧА КОЛХОЗНИ АХАРХОША, СОВХОЗИЙ БОЛХЛОША, ЮРТА БОАХАМА СПЕЦИАЛИСТАША карагІдаьнна толамаш чІоагІдергдолгах а 1974 шера дика хьувкъам кхебарца, юртбоахама продукци дукхагІа яккхарцеи кийчъярцеи Даьхе гІадъюгаргйолгах а: лаьтта хІара гектарах, хІара машинах доакъарий хІара центнерах, удобреней хІара тоннах эффективность лакхагІа йолаш пайда эцаргболгах; болхлой классаца цхьана юрта боахама дІахо интенсификаци яргеи цун материально-технически база чІоагІъяргеи бодача новкъа гІолла керда гІа боаккхаргболгах.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО ДІАКХАЙКАДУ, ВАЙ СОВЕТСКИ ИНТЕЛЛИГЕНЦЕ Іилма, техника, культура кхы а деккхагІча хьинарца, низаца дегІакхувларгйолгах, Іилман балхий эффективность лакхъергйолгах, лоархІамегІара Іилма-технически карагІдаьннараш халкъа боахама сихагІа юкъекхухьаргдолгах, советски наьха вахар дІаьхий деш дола духовни фузкъаш кхолларгдолгах ше дог тийша хилар.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ ДОГ ТИЙША Я, шоай хьинареча къахьегамцеи бераш кхедара хІара денна йоакхо ярцеи общество чІоагІа къоабалбаь тІайийцача советски кхалнаха дерригача халкъо пятилетка диълагІча шера планаш толаме кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсама юкъе онда дакъа лоацаргдолгах.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО ДІАКХАЙКАДУ, ВАЙ БАШХА-ДИКАЧА КАГИРХОША ленински васкеташта, Коммунистически парте гІулакха шоаш тешаме хилар кердача низаца бакъдергдолгах, пятилетка диълагІа шу хьинаре къахьегарцеи тІехдика дешарцеи белгалдоаккхаргдолгах ше дог тийша хилар. Даьхе теш къоначи ноахалах, къахьегам дукхабезаш, хьинар долаши са вхадергдоацаши уж хиларах!

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА, БЕРРИГАЧА КОММУНИСТАШКА КХАЙК пятилетка диълагІча шера заданеш толаме кхоачашъяра тІехьарча советски наьха низ болча болама керте оттара, Іоаьча опытах биззагІа пайда эцара, шоай гІуланхаш эргадоахаш тоадара, массаза хьалха латташ хилара, халкъа, цун хьашташи иразе бахьан долаш лоаттабеча къовсама шоай знанеши кхетами дІатела хагагІа йолча моттигашка хилара уж тІа а хьехаш! Советашца, профсоюзашца, комсомолаца цхьана хьалхашка латта декхараш деналца практически кхоачашде болабалара, боахама шера планаш шерраха организаторски, политически, идейно-кхетама балхаца тешшаме чІоагІъяра уж тІа а хьехаш. Дерригача халкъо сий деши лоархІаши, материальной моральной поощрени еш хила еза дикагІйола коллективаш, производстве хьалха латтараши новатораши.

Чоалханеи бехктонхамеи гІуланхаш дукха да дІахо. Ленински парти дег тІара теш лаьрхІар кхоачашдарга бодача наьнъа тІара моллагІа халонаш эшае низ кхоачаш долча вай халкъа сийлахь-доккхача творчески хьинарах. ХІаьта вай лерхІараш сийлахьеи гуманнии хІамаш да — Даьхе тоаелга, берригача советски наьха хьалторо лакхъелга, ираз хулийтилга.

Вайна керда карагІдувла социальнии экономическии хІамаш бокхха интернациональни лоархІам болаш хургда, цар кхы а дукхагІа алсамбоаккхаргба социализмана уйла тІаозара низ, новкъостал дергда Советий мехка дунен халкъашта юкъера авторитет дІахо лакхъяра. Коммунистически общество толаме хьалъяр советски халкъо социалистически содружество чІоагІъяра, халкъий машари кхерамзлеи чІоагІъяра гІулакха юкъе, адамий социальни прогресса юкъе дизза дакъа лацар.

КПСС Центральни Комитет дег тийша я, советски наха дерригача халкъа социалистически яхьа байранх кхы а лакхагІа айергйолгах а шоай са ца кходеча, хьинареча къахьегамца 1974 шерара планови заданеши социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашделга Іалашдергдолгах а.

Къахьегаме керда коталонаш йоахийла оаш, деза новкъостий, къахьегаме керда денале гІулакхаш карагІдувлда шоана вай Даьхен низ дІахо чІоагІбар, вай мехка коммунизм хьалъяр духьа!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет

ХЬИНАР АЙДУ...

Боккхача безамца ладийгІар тха цеха берригача болхлоша КПСС XXIV-ча съезда решенеш кхоачашъеча пятилетка диълагІча шера керда толамаш дахара тІахьехаш партега, советски халкъага — коммунисташка, комсомольцашка, берригча болхлошка, колхозхошка, промышленностей юрта боахамеи специалисташка, Іилман культуран деятелашка КПСС Центральни Комитето даьча кхайкаралга.

— Вайна дагалаьттар да вайна хьахозар, укх кердача шера де дезачун программа я парте деш дола кхайкарал,— яхаш дувц болхлоша шоашта юкъе.

Цеха берригача коммунисташа, комсомольцаша, берригача болхлоша дег чура кхоабалдаь тІайийцар КПСС Центральни Комитето шоашка даь кхайкар, из кхоачашдара низ хьинари кхо ца де дага а ба. Къаьстта белгалъяьккхар пар вай мехка халкъо къахьегаш мел даьр халкъа да яха кхайкарал тІара моттиг.

Керда шу производственни толамашца белгалдоаккхаргда оаха.

К. ЕМЕЛЬЯНЕНКО,
Грозненски «Красный молот» завода модельни цеха начальник.

■

ЧІоагІа дика хеташ ладийгІар оаха парте Центральни Комитето даьча кхайкаралга. Цун хІара дош хьалдиза да советски наьха вахара материальни духовнии хьашташ кхоачашдара еча йоакхонах. Парте еррига уйлаш ю вай халкъа вахар тоадара, цун къахьегамеи фусамеи хьалаш дикагІа хилийтара. Кхайкарал тІа маяххара, из ди тІехьа дукхагІа холуш а да.

Тха комбината берригача коммунисташа шоай низ тІабохийтаргба парте шоашка даь кхайкарал дика кхоачашдара, берригa болхлой оарцагІбоахаргба укх шера планови заданеш ханал хьалха кхоачашъяра, шерра йоаржаергья социалистически яхьа керда форма — встречни плана болам.

Парте даь кхайкарал шоай дег чура оаз лоархІаш тІайийцад тха болхлоша, из кхоачашдара тІагІертта къахьега раьза а ба уж.

М. АЛБАКОВ,
Респотребсоюза гІишлошъяра-монтажни комбината парторганизаце секретарь.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪ—НАЬХА КЕРДА ИСТОРИЧЕСКИ ОБЩНОСТЬ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Х-чеи XIII-чеи пленумий решенешца къаьстта уйла тIаяхийтар республикерча къахьегамхошта интернациональни кхетам балара. ХIанзарча хьалашка цу балха лоархIам лакхбалар националистически уйлаш дукха яха ниэ кхоачаш, политически лакха сакхетам боацача наьха психологех товсаенна йоахкаш хиларца дувзаденна да. Уж зуламе уйлаш кIиръаь арахьара хьалхьеъю буржуазни идеологаша. Ширача заманга вайга кхаьчача тайпара хинна къамий дош СССР-е дийзаи мадаррен къоастадаь даьннад. Из дика бIаргаго йиш я Нохч-ГIалгIайченга хьежача. Хьалха паччахьа Россе тIехьайнса, баха нах йоазув-дешар ца ховш йола юстара моттиг хинна из чIоагIа дегIаена промышленность, механизированни социалистически юрта боахам, образованен культураи лакха боарам а болаш йола республика а хинна дIаэттай. Вай республико Турци, Иран санна дола мехкаш гаьнна тIехьадита ця Iеш, дуккхача лоархIамеча хьокхамашта из хьалхаяьннай дегIадаьхкача капиталистически мехкел. Теркам тIаозаши белгалдоалаши да укх тайпара вIаши нийсдар: Нохч-ГIалгIай чу 1 библиотека кхоач 1600 сага, хIаьта США — 20 эзар сага, Англе — 44 эзар сага. ХIанз республике массе тайпарча дешараша чулаьцав 360 эзар саг.

Кхетадеш мадарра, карагIдаьнначох кхоачам а баь Iе мегаргда аьнна хеташ яц вай парти, къамий фактор чIоагIа лоархIаме я аьнча хет цунна социалистически общество дегIайоагIача хана а, «...йизза йолча социализма обществе а къамий отношенеш — из я даим дегIаухаш, керда проблемаши деккараши хьалхашка увттадеш йола реальность» (Л. И. Брежнев «СССР шоватхъе итт шу дизара хьакъехьа»).

Общества социально - классови структурана юкъе овлангара денз хувцамаш хиннад СССР-е. Ерригa эксплуататорски классаш дIадьхай, доал ду класс а хинна дIаэттай болхлой класс, социалистически эргалонаш хиннай единоличии ахархойи къаьнарча интеллигенцеи даькъе. Наьха керда общность хьахилар — советски общества вахаре кулгаллара дакъа шийга кхаьчача болхлой класса социальни маIан мадарра хьахьокхар.

ШозлагIа-дале, наьха керда исторически общность а лоархIаш советски халкъ вIаштIехьдалара экономически лард хул общества берригa членаш производства керттерча средствашка диллача цхьатаррарча хьал тIа оттабеши общества цхьан даькъага вокханна, цхьан къамашка вокхарна эксплуатаци ергйола моллагIа торо юкъера дIайоаккхаши йолча обществени доалахьенах.

КхоалагIа-дале, советски халкъ хьахилар къамий дош социалистически къоастадарца органически дувзаденна да.

Цу тайппара, наьха керда исторически общность а йолаш советски халкъ хьахилара процесс общества керда социально - экономически структурен классашта юкъера гармоничнi отношенеши санна, иштта СССР къамнйи народностийи керда, социалистически куц а царна юкъера гармоничнi отношенеш а хьахиларца ювзаенна йола цхьатаррарча шин тайпара лард йолаш я.

Советски халкъа массехк юкъара, интернациональни белгалонаш яр аьнна цунах цхьа керда къам хьадар хилац. Советски халкъах къамий башхалонашта тара йола белгталара оагIош йоахке а (юкъара территори, экономика, духовни куц) из цхьа къам хилар дац из. цхьа барт бола СССР къамаши народносташи да.

Массе тайпарча антикоммунистиаша дукхазза а капиталистически дунен тIа ниэагIа еш йолча ассимиляционни процессашца нийсду бIарчча цхьа советски халкъ хьахилар. Цу тайпара из нийсделга бокъонца долаш дар кхамаччахьа дахар да. Империализме бIарчча халкъаш: IотеIадеча е кхыметтел геттара дIадоахача хана, Советски Союзе социалистически демократе ларда тIа къамаши народносташи тоа а лу, вIаши гарга а ух. Кхыметтел вовзаш волча американски «советолога» Ричард Пайпса а бакъду, СССР-ерча халкъий хьал «ВIашагIкхийттача Штаташка яхача этнически группашта къахьетам боацаш еча ассимиляцеца» вIалда нийсде а йиш йолаш ца хилар.

Наьха керда исторически общность — советски халкъ хьахилар къамий хIама эшаделга, къамий башхалонаш, метташ, культураш теркал ца елга дац. Дусаши дегIаухаши дола къамаши народносташи социалистически къамех хIаране экономически духовни вахаро шийца дахьаш а шийга, долаш а дола юкъара, чIоагIа, керттера дараш шийна чулаьцача советски халкъа доакъош да.

ХIаьта малагIаш да советски халкъа цхьоагIо дIахо чIоагIъяра наькъаш. ЧIоагIъяра лард — советски наьха къахьегам, СССР дерригача къамийи народностийи къахьегама турпалал. Экономически дегIаахаро, къамийи народностийи экономически бувзамашта интенсификаци яро кхы тIа а чIоагIъю тайп-тайпарча къамех болча наьха миграции уж вIашагIъувлеи. Бе-бе къамаш тIа-тIа дукхагIа долаш хул республикаш, краяш, областаш, городаш, предприятеш, колхозаш, совхозаш. МоллагIча республике баха нах, моллагIча къамех уж бале а, цу республика къаман паччахьалкхел леладераш, цун экономикеи культурен хьакхоллараш хул.

Социалистически къамий социальни овла цаI хилара тенденце кердача исторически общноста — советски халкъа социальни овла а цаI хиларга вуг. Цунца дувзаденна къаьстта лоархIаме да шийн составага диллача дукхача къамех латташи шийн чулоацамга диллача кIоаргга интернациональнi йолча вай парте лоархIам теркалбар. «Парте, — яздаьд В. И. Ленина 1905 шера мае, — цун къаман лоаттамах йола моллагIа уйла дIаякххар духьа эрсий аьнна ца а луш, российски аьнна ениай шийна цIи» (Соч. бизза гуллам, т. 10, оагI 267). Шойла доттагIал долаш йолча классийи группайи, къамий а народностий а сакхетамегIа дола дакъа шийн мугIарашта юкъе вIашагIа а тохаш, КПСС-о хьаллаоаттаду дерригача советски халкъа вахара хьашташи революционни доIами. Ерригача общественни паччахьалкхени организацей кулгалду ядро йолча цо советски наьха общность чIоагIъю мехка дахара ерригача сферашка.

Социалистически къамийи народностийи экономически, социально - политически общноста ларда тIа дIахо шоайла гаргаух къамий культураш. Советски къамийи народностийи культура хадданза цар вIаши бувзамаш леладеча хьалашка дегIаух, йIаьхий хул цар къамий формаш. Белгалдаккха доагIа, дегIаена социализм йолча хана культура социалистически чулоацам, из дегIаяра интернациональни тенденцеи чIоагIлуш хилар. Дуккха доаладе йиш яр дерригача къамий культура юкъара белгалонаш хьахьокхаш дола масалаш. Доккхал а деш ала йиш я вайга, социалистически культура хьакхоллараш доккхий къамаш хинна ца Iеш, кагий къамаш а да, аьнна. Советски нахах малав Гамзатов Расула возаи, Эсамбаев Махьмуда искусство къоабал ца еш. Доккха да советски культура дегIайоалаеча юкъе Нохч-ГIалгIайчеи писателаша лоаца дакъа. ХIара къаман культурана карагIдаьннараш тIа-тIа дукхагIа дерригача халкъий юкъара доалахье а хиле дIаотт.

Советски наьха юкъара традицеш я, юкъара белгалонаш я духовни куцехьа. Из — Даьхенцареи социализма мехкашцареи безам, пролетарски социалистически интернационализм, коммунизма гIулакха мутIахьа хилар, къахьегамца коммунистически гIулакхаш леладар, общественни деккар дизза кхетадар, коллективизми новкъосташха вIаши гIо дари, социалистически гуманизм, къамийн расайн гоамалца, коммунизма, халкъий машара, доттагIала, паргIатон моастагIашца машар ца хилар. СССР-ерча моллагIча халкъа викалаша шоаех, доккхал а деш, эггара хьалха советски нах лоархI. Цар патриотизми интернационализми цхьан уйланца вIашагIкхийтта я — советски сага дерригача къаман юкъарча дегаоилдлонца. Цу гIулакха духтIавоаккхача хана, белгалдаккхар лоархIаме да, советски халкъа къамий юкъара дегаоилле яха маIан юкъедоаладар — къамий дешах йолча теорена юкъе КПСС-о доккха дака лацар. Шийн малагIа диллача сонталца юкъа хIама долаш яц из уйла. Вайна хийреи гоамеи я цхьа халкъаш вокхарел тIех лархIара уйла, къам е раса кхычарца нийсде йиш йолаш дац аьнна хеташ йола кхетаме йоаца идеяш хIаьта а. Парти хоадамболлаш духьала я къаман уйлаш тIехьяьхха е доацар дувцаш хьаузттаяра.

Цу тайппара, советски халкъа вахара моллагIа дакъа вай хьаийцача, бакъдолаш гу вайна 1914 шера «Социалистически интернационализма гIулакхаши деккараши» яхача статья тIа къамаш вIаши хийра доаха капитализм санна йоацаш, социализмо «адамий общежите керда, лакхагIа йола формаш кхолл моллагIча къамех болча къахьегача наха законни эшараши прогрессивни уйлаши, къамашта юкъе хIанз латта йовкъаш дIа а йоахаш, духхьашха интернациональни цхьоагIоне кхоачашхургйолча хана» (Соч. бизза гуллам, т. 26, оагI. 40) аьнна яздаьча В. И. Ленина гуш хинна хургдар.

Из ленински идея вай парте практически гIулакхашца я.

Г. ГОЛЕВ,
философски Iилмай кандидат, Грозненски мехкдаьтта института доцент.

ПОСЫЛТОРГО ГIУЛАКХ ДУ

Вахача наха грампластинкаш кхахьийта лаьрхIа йолча Москвана юххерча Апрелевкерча Посылторга базо хIара дийнахьа почте гIолла кхо эзарнега кхаччаца посылка йохьийт. хIара посылка чу юкъера лаьрхIача 10—12 пластинка а йоаллаш. ТIа-тIа дукхагIа ду заказаш, цу тIа а Посылторго деча гIулакхех пайда эцача дукхагIболча заказчикаца дех шоашта къаьст-къаьста пластинкаш а ца кхухьийташ, дуккабезача композиторий е иллиалархой музыкальни йоазой бIарчча серещ, белгталарча темах йолча пластинкай, масала, берашта лаьрхIа фаьлгаш тIаяздаьча пластинкай комплекташ кхахьийтар.

Посылторго дIакхухьийтача грамзапиксий каталогашта юкъе я грампластинкаш еча заводашa ара мел хецаш йола хIамаш: тайп-тайпара цIераш йолаш 2500. Цигара корадоагIаргда тайп-тайпарча темаех йолча лекцейн гимнастика урокийи. Ростовски гургалий гIали чу деттача гургалий зовний, оалхазарий эазий йоазош.

Мишта дергда заказ? Из гIулакх геттара аттача даьккхад. Эггара шоашта гаргагIча почтови отделене къаьстта шийн тайпара бланк дIаязйича кхоачам ба, цу тIа шоай тайпан цIни адреси дIа а хьокхаш, шоашта эшаш долча товарий е Посылторга каталога тIара цар цифровой индексай цIераш а йоахаш. Почто эггара гаргагIарча базе дIайохьийтаргья из, хIаьта цигара посылка хьа-кхаьчача, заказчика хоам бергба. Заказ кхоачашдеш йоаккха хамассаза а 10 ди да. Посылка хьаяйтарга бода мах цун йоккхалгеи йозалгеи, гаьнала а транспорта тайпага а хьежжа хул. Цхьабакъда моллагIча тайпара хуле а, из дукха вIалла а бац. Масала кхаь килограммага кхаччалца еза итт пластинка чуйоалла посылка хьаяйтарга 81 кепиг гIоргда Москвера 300 километр гаьна вахача заказчика, хIаьта Сахалине е Чукотке вахачун — 2 соми 16 кепиги.

— Российски Федераце тайп-тайпарча моттигашка пхи универсальни базеи кхыча союзни республикашка ткъаьннел совгIа базеи я Посылторга, — яаш дувц Посылторга директора Тинухян Георге. — РСФСР территоре тIара тха базаш Москве, Ростове, Свердловске, Новосибирске, Иркутске я. Массе тайпара товараш да царга заказчикашта дахьийта; берий колясекаши мотоциклаши, хрусталь а ювелирни изделеш а, барзкъаши парфюмерия.

Универсальни базаел совгIа заводашта поставщикашта юкхе ядаш специализированни базаш а я Посылторга доалахьа. Масала, диафильмашта, проигрывателашта магнитофони йоазошта а заказ де йиш йолаш йола грампластинкай специализированни база Апрелевке я грампластинкай йоккхагIйолча завода лалла. Посылторга Подольски специализированни базо (из а иштта Москвана юххе я) дIакхухьийт мотоциклий, лодочни моторий, инвалидий мотоколяскай запасной оатхалаш; Тульски база лаьрхIа баянаш, пандараш, самовараш кхухьийташ хургья; Горьковски базо почте гIолла дIакхухьийт автомобилий запасной оатхалаш а кхыметтел ираз долчар ахчац; хIамай лотереях яьха автомобилаш а.

Валентин ПРАВЕДНИКОВ,
АПН корреспондент.

КЪАМИЙ ДОТТАГIАЛ— ТОЛАМГА БОДА НИКЪ

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци ялалехьа экономически культурни гIулакхашта тIехьайнса хинна Нохч-ГIалгIайче тахан чIоагIа дегIаена промышленности хьалха латта юрта боахами болаш йола йоккха индустриальни район я. Нохч-ГIалгIай промышленноста продукци мехка чухь шерра хоатташ хинна ца Iеш, доазол дехьарча дуккхача паччахьалкхенашка йохка кхухьийташ а я.

Нохчийи гIалгIайи дезалий массадолча хIаманца кхоачам ба, тишденна цIалгаш даьгIача моттигашка хьалъэттад доккхий дика цIенош, хувцаеннай быт. Тахан нохчийи гIалгIайи дезал лаха хала да радиоприемник, телевизор, холодильник е барзкъаш дутта машин йоацаш.

Цу хувцамий мах бова вай халкъашта, цудухьа хьинар кхо ца дец хьаьнала къахьегарца вай Даьхен рузкъаш дебаду цар. Республико доккхал ду Социалистически Къахьегама Турпалий А. Албогачиева, М. Бахмадова, Л. Бараховай, Н. Ведерникова, А. Кагерманова, Т. Литковскай, Т. Муслиевай, В. Табицковай, Б. Саидова, Н. Эсмухамбетова, дуккхача кхычар къахьегама гIулакхех.

Укх тIеххьарча шерашка дукхагIа хулаш латт республикерча болхлой класса мугIараш, цу тIа а дукхагIдолча даькъе нохчийи гIалгIайи халкъий викалех, Iилмаи кадраш, творчески технически интеллигенци. Шерра довзаш да нохчийи гIалгIайи литератураи искусстваи толамаш.

Из долла хIама республике дахача итташ къамех болча викалаша цхьана къахьегарах, дерригача советски хьалкъаша вежарашха новкъостал дарах хьахиннар да. Уж къахьегама толамаш КПСС-о чакхйоаккхача хьаькъалерча ленински къамий политиках хьахиннар да.

Дукха хIамаш даьд, дукха гIулакхаш карагIдийннад. Цхьабакъда вай толамаш кхы а доккхагIа хила йиш йолаш дар нагахь санна ширача замах юхедисача зуламеча тIулакхашеи уж хьаллоаттадерашеи вайна новкъарло ца йоре.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Х пленуме дийцача тайпара дына фанатикаш, националистически уйлаш йола, сакхетам лоха бола нах, ширача замах юхедиса гIулакхаш хьаллоаттадераш хьалхьебарех ба Дж. Картоев, А. Газдиев, С. Плиев, И. Базоркин, А. Куштов.

ХIанзара националисташ дына «авторитеташца» цхьана укх тIеххьарча хана каст-кастагIа ювца болабеннаб ширача замара культаш, масала, «дай кхуврча» культ, тIехдаьккха айдаь дувц «дай баьхача лаьттах» нах хьогаш хиларах.

Советски Iаьдал даьннача дийнахьа денз хувцабеннаб советски сага сакхетам, цуп культура. Хьалхийннав керда саг — шийн вахара да. ХIаьта нагахьа санна Октябрьски революци хилалехьа сага сакхетам чу шийн доалахьа долча хIама ше мара да воацаш санна йола уйла хиннаяле, хIанз цун сакхетаме кIоаргга овлаш хийцад лаьтта, заводаш, фабрикаш, кхыйола предприятеш цига арахеца, колхозашкеи совхозашкеи йоаккха продукце, из продукци хьаеш болча гIирса дэй къаьстта цхьа саг а воацаш, дукхача къамех латтача советски общества нах хилара кхетамо. Цунга хьежжа хувцаеннай Советски Союзе дахача къамий оамалаш, традицеш. Из хиланза яргйоацаш йола процесс, вахара диалектика я. Цхьабакъда хаттар кхыьох латт: Цу хувцамий вай мишта мах бе беза, из е вож оамал мишта лархIа еза? «Шеко яц, къамий традицеш, вай гIулакхаш массаза а цар сага еча гIойленга, моллагIча къамех бале а советски наьха дегашка цар чуйоссаеча духовни гаргалонга, ерригача общества хьашташта цар беча пайдага хьежжа хила дезаш хиларах. Цунца дувзаденна хIанз шийн къамал дIахо дар ца гор, шийна йола мара гIойле ца лархIар санна да «дайи даь дайи лаьтта» яхилга. Цу тайпара кхетам хиларо къамашта юкъе моастагIал дехк, вежарашха долча халкъий барттайнача дезалий барт эгIабу.

Вай мехкара тайп-тайпарча къамех бола нах цхьа дезал санна барттайна, цхьоагIо йолаш бахара, къахьегара чIоагIа новкъарло ю, масала, шо-шоай республикай дай хIара республике даха къамаш мара хила йиш яц яхаш националистически уйлаш йолча элементаша.

Советски общества саг — эггара хьалха Сийлахь-йоккхача Советски Союза гражданин ва. Цун Даьхе — ерригa Советски Союз я. Цудухьа из вай мехка моллагIча республике, моллагIча метте берригa советски нах санна, вахa а къахьега а цхьатарра бокъо йолаш ва. кIаьта шийн хьаьналча къахьегамца, дикача гIулакхашца ше вахача моттига сий де а деза. Лоаца аьлча вай Даьхена моллагIча метте моллагIча къамах вола саг эггара хьалха советски гражданин ва, цул тIехьагIа мара вац из эрсе, гурже, нохчо, гIалгIа, якут, кхыдолча къамах саг.

Йоккхий керда промышленни предприятеш хьалъеча, эрий даьдача лаьттаех пайда эцача партеи правительстваи тIахьехамах шоай дай хьабаьнначa моттигашкара дIа а баха къахьегаш, хIаьта цу моттигашка баха хайша миллионаш тайп-тайпарча къамех бола нах ба. ХIаьта кердача моттигашка шоай дай баьхача, шоаш баьча моттигашка санна советски сага йола ерригa бокъонаш йолаш а бах. Масала, нохчех, гIалгIаех, дагестанцех, хIирех, Къилбаседа Кавказе дахача кхыча къамех дукха нах ба шоаш баьннача моттигашка санна Чукотке, Камчатке, Воркуте а Магадане а, Москве, Ленинграде — Советски Союза дуккхача кхыча моттигашка. Из бахьан долаш Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни районе айхха хIирий, е гIалгIай, е эрсий, е гIумкий, е кхыча къаьстта долча къаман нах мара баха йиш яц яхилга нийса дац. ХIана аьлча Пригородни район Советски Союзе эзараш йолча районех цаI я. Цудухьа вай мехка моллагIча къамех вола саг ваха бокъо йолаш а ва цу районе.

Советски Iаьдал даьннача шерашка Коммунистически парте новкъосталца чIоагIбеннаб вай мехка дерригача къамашта юкъера интернациональни бувзам, дегIаденад керда социалистически къамаш, цунца цхьана хьахиннай керда традицеш а. Советски халкъ цхьа дезал санна барттайна, цхьоагIо йолаш накъадода дерригача дунена халкъий сийрдача кхоанена — коммунизмана. ХIаьта цу гIулакха новкъарло еча ширача замах юхейисача традицешца, оамалашца уж хьалхьееча националисташца, религиозникашца, спекулянташца, кхааш нийдарашца, тайп-тайпарча къамех болча наха юкъера барт эгIабе, цхьоагIо, доттагIал дохаде гIертаращца кхыча элементашца лира къовсам лоаттабе беза хIара советски саго.

М. ХАМАТХАНОВ.

ЯЛАТ ДИКАГIА ХЬУВКЪИЙТАРА

Актюбински областера дуккха боахамаш лоа Iоаде доладеннад. «Новотроицкий» совхоза 12 тракторист ва хIара дийна 800 гектара тIа лоа Iоаду харшаш доахаш.

СУРТА ТIА: совхоза кхашка лоа Iоадар.

Д. КАРАЧУНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЦХЬАТАРРАРЧА БОКЪОНИЙИ ВIАШИ НОВКЪОСТАЛ ДАРЕИ ЛАРДА ТIА

Укх 25 шера толаме болх беш я ВIаши Экономически новкъостал дара Совет — социалистически содружества мехкий организаци. Цу юкъа дунеи арене геттара кердадаьнна дIаэттад дунеи халкъашта юкъера экономически гIулакхаш. Царна ларде яда пролетарски интернационализма, паччахьалкхеи суверенитет лархIара, чурча гIулакхашта юкъе ца гIертара, бокъонца цхьатарра бокъонаши шоай мукъагIеи хилара, шийна а оагIонна гIойле хилареи новкъосташха вIаши гIо дареи принципаш.

СЭВ-а доазонел чухьа цхьанна а мехка цхьа къаьстта шоай тайпара бокъонаши совленаши яц. Уж ца хиларал совгIа, къахьегам дунен халкъашта юкъе социалистически бекъаро, боахам дегIакхувлара даькъерча кхыча мехкий опытах пайда эцаро, вIаши вежарашха новкъостал даро промышленни гIулакха кIезигагIа дегIаьяьккача паччахьалкхенашка йиш хулийт экономически социальнi дегIаахара темпаш сихье.

Цхьадола социалистически мехкаш — СЭВ-а членаш дегIаахара юкъерча а кхыметтел лохагIча а боараме хиннад. Цар экономике доккхагIдола дакъа юртбоахама кхоачар. Кхычарчунца нийсйича эсала хиннай цар промышленность, хIаьта цун структурана юкъе керттера позицеш дIалоацаш дар бедал йоаккхилгеи из чаккйоаха юкъ-юкъера доакъоши. Экономически тIехьадисар дIададаккхара, кердача общества материально-технически база хьаяра декхараша дIадехар рациональни йоацаш нийсъенна экономика структура овлангара денз хувцилга. Цу гIулакха капиталовложенеи керттера дакъа юххьанца денз лаьрхIа промышленность дегIайоалаяра тIадерзадора. Масала, 1951—1970 шерашка Болгаре, Венгре, Румыне, Польше халкъа боахама индустриализаци ярга дIададахийта ахча ерригача капиталовложенеех ахаш гарта дар. Цо Iалашдир тоъал дукха керда предприятеш болх бе йолайолийтилга, къаьнара заводаши фабрикаши шерьелгеи царна модернизаци елгеи, промышленносте болх бу болхлойн гIулакхера нахи дукхагIа чуэцилга, цун продукци дукхагIа арахецилга. Белгалдоалаш хIама да, промышленносте балха бола къахьегамхой цу шерашка Болгаре 3,3-зза, Венгре Румынен—2,5-зза дукхагIа хинна хилар.

Социализма европейски мехкаш сихха индустриальнон дегIадоагIилга вIаштIехьдаьккхад къаман доход вIашагIтохара даькъе даьча тоъал доккхийча хувцамаша. Нагахьа санна 1950 шера промышленносте 1/3 даькъагара 1/2 даькъага кхаччалца къаман доход вIашагIтохаш хиннаяле, хIанз — 1/2 дакъагара 2/3 даькъага кхаччалца. ВIаши Экономически новкъостал дара Совет вIашагIйоллалехьа социалистически содружества кхо мохк (СССР, ЧССР, ГДР) мара бацар чIоагIа дегIаена промышленность йолаш. ХIанз СЭВ-а членаш дола дерригa европейски мехкаш индустриально-аграрни да.

Социализм хьалъеча шерашка цхьайолча мехкашка керда хьаяьй хIанзара промышленность дегIакхувла лард йола машиностроени, е цун прогрессивнегIа дола доакъош. Венгре дегIаух станкостроени, шарикоподшипникаш оахкалаш деченгIийшлошъечен индустрена лаьрхIа оборудовани хьаю производство санна дола къона доакъош. Польше чIоагIа дегIаенай судостроени, электротехнически промышленность, автомобилестроени, радиотехника, электроника: Румыне — мехкдаьттаи химически промышленноста лаьрхIа машиностроени, автомобилестроени, тракторостроени; Чехословаке — судостроени, подшипниковн промышленность; ГДР-е керда хьаяьй химически, энергетически, юртбоахама машиностроени.

Къаьстта хьокхаме да Болгари дегIаяр. Укх тIеххьарча 20—25 шера по машиностроени хьаяь ца Iеш, цунах шийн промышленность дегIаяра керттера лостам а баьб. ХIанзарча машиностроенеа ларбаш йохкаш йоалл Монголи а, дукха ха йоацаш а тIехьа экономически тIехьабиса хинна, капиталистически дегIаяра стади юстара а юташ, социализмага боалаш латта мохк.

СЭВ-а членаш долча мехкий экономически структуре хинна кIоарга хувцамаш бIарго йиш я промышленноста вокх керттерча доакъой (электротехнически, металлургически, химически) анализ йича а. Хьахиначча юххье цу доакъоша машиностроенеца цхьана Болгаре промышленни производстве 13,7 процент, Польше — 22,3, Румыне — 23,7 процент мара лацар. 1971 шера дукхагIдолча европейски социалистически мехкашка цу доакъошка хьаеш яр промышленноста ерригача продукцех аханел совгIа яр.

ХIанз СЭВ-а членаш долча мехкаша къаьстта лоархIам бу уж керттера доакъош сихагIа дегIакхувлара баь ца Iеш, технически свойстваши экономически хьокхамаши лакхагIа дола промышленни продукци дукхагIа арахецара а.

Масала, машиностроене даьзанкъ тайп-тайпара чоалхаце станокаш, контрольно - бустамий аппаратура, поточни линешта оборудовани, радиоэлектронни приборашi изделеши дукхагIа хьаяра тIаберзабаь ба.

Социалистически мехкаш экономически дегIаахара боарам лерраеи планагIеи нийсбелга вIаштIехьдоаккх эггара хьалха промышленни производство дегIайоалаяра темпаш дикка сихъяра наькъаца. Къаьстта доагIа из дукха ха йоацаш а тIехьа тIехьадиса хиннaчеи кегар баьллачеи — капитализм бе-беча тайпара, шийна товча тайпара дегIаухаш хиннача мехкашта. Нагахьа санна ГДР-еи ЧССР-еи 1970 шера промышленни производства объем тIом хьале хьалхарча ханаца нийсйича царех хIаранахьа 5,8-зза а 7,2-зза а дукхагIа хиннаяле, Болгаре — 36-зза, Польшеи Румынеи — 17-зза, Монголе — 14-зза дукхагIа хиннай. ХIанз СЭВ-а членаш долча дерригача мехкий халкъа боахаме керттерьяр промышленность я — цо лоаца дакъа 70 процентагара 85 процентага кхоачаш да. Дикка готъеннай промышленность дегIаяра боарам (МНР — 64,8, хIаьта ГДР — 87,3 процент) эггара лохагIеи эггара лакхагIеи болаш долча мехкашта юкъера юкъ.

Социализма мехкашта юкъера экономически бувзамаш эргалоахаш тоадар, экономически дегIаахара планашта координаци яр, паччахьалкхенашта юкъе производствана специализаци кооперировании яр — социалистически экономически интеграце керттера маIан. Уж процессаш дегIакхувлар — СЭВ-а членаш долча мехкий 1971 — 1975 шерашкарча халкъа боахама планий белгалагIа йола оагIув.

Дунен социалистически система хьалашка геттара аьттув бола хьалаши торокаши хул СЭВ-а член болча хIара мехка экономика комплексной эффективнегIеи дегIакхувлара. Паччахьалкхенашта юкъе производствана специализаци кооперировании яро къаьст-къаьста мехкаш мукъадоалийт шоай уж дегIадоаладара хиланза яргйоаца предпосылкаш йоацаш е уж дегIадоаладелга пайда хьа ца луш къахьегами атчеи дIададахийта дезаш хиларца дувзаденна дола доакъош дегIакхувла ца дезаш. Цхьабакъда, цунца цхьана къахьегам дунен халкъашта юкъе социалистически бекъилга кIоаргдаро дикка кIезигду къаьст-къаьстача мехкий производства структура Iалама хьалех, белгтала аьлча, бедалеи доагореи базах тийша хулга. Социалистически паччахьалкхенашта юкъе бедали йоаго хIамеи шоайла дIа-хьа теларо йиш хулийт царех хIаранахьа, хиланза яргйоаца Дай-мехка бедала база еце а, промышленноста прогрессивнегIа дола доакъош дегIаккхувла.

Масала, Советски Союзо шийна декхар тIаийцад СЭВ-а членаш долча вож европейски мехкаш цар арахьара тIаккхахьа дезача доагореи материалийи дуккхача лоархIамеча тайпанца 70 процент Iалашдо. Цунца дувзаденна СССР-о шийна дIатIаийцад Iалама чоалхане хьалаш долаш йола мехка дуккха районаш караерзаярга кхы тIа а ахча дIадохийтилга. Алхха 1971 — 1975 шерашка СССР-ера Европа социалистически мехкашка ухийта бедала товараш 27 процент дукхагIа хургда. НийсалагIча пятилетка шерашка 1966—1970 шерашца нийсдича СЭВ-а членаш долча мехкашка кхухьийта мехкдаьтта 105 миллион тонн дукхагIа хургда, Iалама газ — 25 миллиард кубически метр, электроэнерги — 28 миллиард киловатт-сахьат, аьшка руда (металлаца лоархIаш) — 22 миллион тонн.

Къахьегам дунен халкъашта юкъе социалистически бекъаро СЭВ-а член болча хIара мехкага иштта йиш хулийт, цун чухьара рынок йоккха-зIамига хиларга хьежжа доацаш, шоашта эшача продукцеца шоаш Iалашде меттел, вежарашка долча дуккхача социалистически мехкашта эшача продукце тайпашца Iалашде а лаьрхIа йола доккхийча серей производство кердача доакъошка хьае а. Цо а, шийн аргIанна, дика аьттув боаккх промышленноста шийн доакъой структура эргайоахаш тоае, цун технически боарами экономически эффективности лакхбе.

Цу даькъе белгталара толамаш даьхадале а, халкъа боахама дерригача доакъой макрои микрои структура дIахо тоаелга, цар технически боарами экономически эффективноста лакхбелга хьалхагIа а санна дерригача социалистически мехкий лоархIаме деккар долаш дус. Из деккар кхоачашде дезаш хиларо дIадех СЭВ-а членаш долча мехкаша цхьана леладу экономически Iилма-техничесни гIулакхаш дIахо чIоагIделга, интеграционни мероприятей ерригa системаш эргайоахаш тоаелга.

Иван ОЛЕЙНИК,
экономически Iилмай доктор.

(АПН).

Яхье котбаьннаб

Дикача толамашца накъабаьккхар кердача 1974 шера «Сельхозтехника» объединене коммуниста П. Зармаева кулгалдеча Надтеречни районни отделене механизатораш. Юртбоахама техника тоаяра республика «Сельхозтехника» объединене отделенешта юкъе яьржача социалистически яхье 1973 шера итогех хьалхара моттиг яьккхар цар.

Иштта, вIадахача шера планаI'а 228 трактор тоае езаш хиначча 240 трактор тоайир «Сельхозтехника» цу отделене болхлоша. БIаь процент кхоачашйир ялат, силос, хьажкIаш чуэцаш йола комбайнаш тоаяра план а.

Из толам баккхарах «Сельхозтехника» объединене карара кара тела Це байракхи 150 сом ахчан премии елар «Сельхозтехника» Надтеречни района отделене коллектива.

Из толам боаккхаш къаьстта доккха дакъа лаьцар сварщика Шамилев Хасана, двигателаш тоаеча слесараша Хасамбиев Гайде, Потихонин Николая, Михайлов Михаила.

М. ХУМАДОВ.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI. 5 январь, 1974 шу.

ТОРОНАШ ЙОЛАШ Я

Хьайбай боахама торонаш йиаза гучаяхар, царех бодгIача бесса пайда эцар дуккагIча дакъе боахамий кулгалхоехи зооветеринарни болхлоехи тийша да. Цу хьакъехьа эгара хьалха теркалде дезар да дулха, шурий, фуий товарность дукхача боахамашка лоха хилар, вешта аьлча, хьайоаккхаш йолча продукцех дуккагIъар паччахьалкхенга дIа ца а йоххаш боахамий чурча гIулакхашта дIаахийтар.

Республика цхьайолча районий боахамашка, масала, Шалински, Ножай - Юртовски, Советски районий колхозашка дулха товарность 89 процентагара 98 процентага кхоачаш лакха хиннай дIадахача шера хьалхарча йис бетта. Цхьабакъда Молгобекски районерча «Кавказ» яхача колхозе 65 процент мара хиннаяц дулха товарность. Деррига дакъкха дулх 366 тонн да, паччахьалкхенга декхар 240 тонн мара дац. Лоха я дулха товарность Наурски (84 процент), Грозненски (85 процент), Сунженски (88 процент) районий боахамашка. Цу боахамашка дукха дулх юхе дут чурча гIулакхашта даьрхIа.

Цудухьа тамаш а яц лакхехьа кьоахаяьча районий цхьадолча боахамаша дулх доххара план кхоачаш ца яр. Дукхача шерашка хьахиннача практиках дулха товарность 95 процентал кIезигагIа ца хилийта йиш йолаш да вай боахамаш.

Къаьстта хоалуш а тайп-тайпарча боахамашка эргаш я я шурий товарность. Нагахьа санна Шалински района боахамашка шурий товарность 90 процент яле, Наурерча колхозашка — 85 процент. Шелковскойи Гудермесски районашка 87 процент, Грозненски района боахамашка 84 процент мара яц из.

Шурий товарность чIоагIа лакхъе атта доацилга кхеталуш дале а 90 процентага ца кхоачае торонаш йолаш да вай боахамаш. Дукхача колхозашка, совхозашка IаьсаштIа дукха юаю шура (на аттагIа ма дий), кхйолча торонех пайда ца а эцаш.

Юкъера лаьрхIача республике гIолла 86 процент мара яц шурай товарность. Из массане а чIоагIа уйла е езаш гIулакх да.

Фуий товарность республике гIолла лаьрхIача башха лоха я ала йиш йолаш яц — 94 процент. Цхьабакъда Шелковски района колхозашка — 81 процент, Наурски района боахамашка — 84 проценти мара яц.

Иштта эргаш я тхан товарность а. Паччахьалкхенга доххача тхан зачетах цун физически дозал лакхлуш хилар а лаьрхIача Шелковски Сунженски районий колхозашка тхан товарность 130—135 процент хул, бакъда, Веденски Советски районашка — 80—85 процент мара яц.

Цу деррингеша хьахьокх хьайбай продукташ йоахилга, уж паччахьалкхенга йоххилга йоагIачи йола йоаккхо а еш леладеча боахамашка гIулакхаш дика лелаш хилар, хIаьта продуктай товарность санна йолча резервах пайда ца эцача боахамаша шерра-шера планаш кхоачаш ца еш хилар а. Цу гIулакха чIоагIа уйла е а хьайбай продуктай товарность лакхъелга Iалашде а декхаройла ба боахамий кулгалхой, специалисташ, беррига хьайбаш леладераш.

М. АРХИПОВ.

ЦЕРГАШТЕИ КХАЛАШТЕИ ЛЕРТТIА ДОАЛ ДЕ

Iалаьмате боккха лоархIам болаш гIулакх да ший даннахьа дIадола а даь церргаштеи кхалаштеи лерттIа гIулакх делга. Из иштта деш хилча стомотологически лазараш хилац, долаш лазаш моттигаш йийслац. Ховш да, церргашн кхалашн цIенен ший лерттIа доал деши лелаеча наха стомотологически лазараш кIезигагIа хулга.

Масала, ший хан-ханнахьен лерттIен церргашта, долашта доал ца деча школьникий кхалаш, церргаш, долаш лазаш йола моттигаш шозза дуккагIа инйелуш хилар вахара практико хьахьекхад. ХIаьта гигиена бокъонаш ца лелаеча боккагIа болча наьха а дуккагIа лазаюва церргаш, долаш, кхалаш.

Бакъда, из ховшше а, дукхача наха из гIулакх дац. Москверча Iалма-тохкама институте болхлоша даьча зеймаша хьахьекхад вай мехка бахача нахачи берехи шоай церргашта, кхалашта, долашта лерттIен хан-ханнахьен доал деш бола нах 25—35 процент мара ца хилар. ХIаьта вож юхебиса нах хан-ханнахьа церргаш цIен ца еш е йиалла а цIен ца еш ба. Из ца бахача наьха гигиенически знанеш кхоачамболлаш ца хилар.

Бага гигиена хилийтар доалаш дац механически церргаш цIен а ец парна тIаюжаш йола гIоз дIаяхарах, хIама диачуд тIехьагIа церргашта юкъе юса кхачан хIамаш дIаяхарах.

ЛаьрхIа йолча дарбан-профилактически пастах пайда а ийбеш хIара саго ший церргашта доал диеча кIезигагIа талх уж, цунца цхьана чIоагIлу долаш. Церргаш цIенъеча хана долашта еча

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

массажо дикагIа лелийт долий пхьанашкара цIий, тоаю долашкара обменни процессаш.

Ший багарча церргашта, кхалашта, долашта доалдара йола навыкаш Iомае еза берашта кхоадиъ шу даьлча денз. Юххьанца бераш Iомаде деза бага хий кхерза, цул тIехьагIа церргий щеткаца церргаш цIенъе. ХьалхагIа паста а йоацаш щеткаца цIенъяйта мегаргья царга церргаш, цул тIехьагIа пастаца, порошокаца цIенъяйта ега.

ХIара дийнахьа хан-ханнахьа Iуйрийнеи сайрийнеи шозза цIенъяйта еза церргаш, цул совгIа хIама диачул тIехьагIа бага хий а кхерза цIенъе еза. Церргаш лерттIа цIенъяра цаI-ах е ши минута ха йоае еза. КIезига лоархIам болаш дац церргаш цIенца цIенъе еза хоги хилар а. Тайп-тайпара пасташ ши-ший тайпара Iаткъ церргашта, долашта. Цхьайола паста я церргаш цIенъеш, хIаьта шоллагIъяраш я стомотологически лазараш ца хулийташ, уж я дарбан-профилактически свойствaш шоаех йоаххаш.

Вай мехкарча промышленносто арахец массехк тайпара гигиенически пасташ, царна юкъе я берашта лаьрхIа яраш а. Уж мерза а чам а болаш я. Цудухьа бераш цунга сиха доал. Иштта йолча пастах я «Апельсинови» «Красная шапочка», «Мойдодыр», «Ягодка», «Детская» яхараш а кхьяраш а.

БоккхагIболчарна лаьрхIа арахецаш я биологически свойствaш шийх йоахкаши дарбаниеи йола пасташ. Масала, «Лесная» яха паста Iалаьмате чIоагIа пайдане я, цунца ув бальзамически хIамаш, витаминаш, цар багара цхьайолча хана йоагIаш хулаш йола во хьаж дIайоаккх, церргаш цIенъеча хана долех дувлаш дола цIий кIезигагIа хулийт. «Ромашка» яхача пастах ув ши тайпа молдаш, цудухьа долаш ца дестийтаран микробаш ца хилийтаран йола свойствaш йолаш я из. Царех цхьана пайда нийбеш хилча церргашта а долашта а дарба хул. «Жемчуг» яха дарбана йола паста ший тайпара икхъ йоацаш профилактика ярва лаьрхIа я. Цох увш долча фосфора - кальце тухаша чIоагIду церргий мазаш. ХIаьта «Бело-розовая» яхача паста дика доала а йийя дIайоаккх церргашта тIайижа кIаьда гIоа, Iалаьмате дика цIенъю церргаш.

Церргаш, кхалаш, долаш чIоагIагIа, цIенагIа хилийтара, церргаш лаза ца ювлийтара пайда ийбе беза тайп-тайпарча церргий пастах. Дукха лаьрхIа йола церргий пасташ хьаяьй стомотологе Одесски Iилма - тохкама института болхлоша, московски «Свобода» яхача фабрика болхлошца цхьана. Уж чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши я бахача наха. ХIара сага ха дезаши цо де дезаши гIулакх да церргашта лерттIа доал дар, уж миштта цIенъе еза хар, цу даькъе сенах миштта пайда эца беза хар. Из хари хIаране из дизза кхоачашдари чIоагIа пайдане да.

В. МЕДВЕДЕВА.

Грозненски стомотологически поликлиника церргий лор.

СПУТНИКАШ ЗУВ ЛАЗЕРО

Прагера дIа 40 километр улача Онджейов обсерваторе вIашагIкхийтар сох Павел Навареи. Из ва спутникаш зера лазерни зIанарах пайда эцара торонаш Iомаеш вола инженер-физик.

...Тамашийнача лазера зIанаро космосе гIолла хьидда йоада сигалъяха аппарат хьа а лаьце, цигара юхайоагIа спутникох лоахкада шоай тайпарча кизгашка ший сурт а дите. ХIамаш дIатIалувцача устройства лаьцача «IиндаргIо» хьаккхайкаду, массехк ктташ сантиметраш мара башхало ца юташ лаьттан тIарча инструментагара спутникага кхаччалца мел юкъ я. Балха схема башха белгалдаьнна хIама долаш яц аьнна хеталу, цхьабакъда, из кхоачашъде чоалхаце прибораш, лоархIамаш, зем боаха говза кийчъяь техника эш.

Спутникий лазерни локаци — «Интеркосмоса» программагIа деча тохкамий керттера дакъа да, цунна юкъе дакъа лоац ГДР, ВНР, ПНР, СССР, ЧССР Iилмаа учреждениеша. Парижски техническа университете цун ректора профессора Богумил Квасила кулгала хьаяьча дальномеро бIарга лир доаде санна сийрданьккхе «лотаю» 100 миллион ватт низ болеи секунда 20 миллиардлагIа долла дакъа миссел ха йоаккхаши йола зIы. Кизгашка-призмашка хьахьекха зIы вай «IиндаргIа» аьнна кIи тиллар, дуккха а мелагIа хинна ца Iеш, лаьттан тIа из белгалдеш йоаккха ха 4-зза кIезигагIа а я — секунда 5 миллиардлагIа долла дакъа.

Из а, хIаьта долче, цо яхьа информаци а хьалацара зIанара низ алсамбаккха беза. Установка чу из гIулакх кхоачашдей я фотоумножитель. Цо алхха сигнал — чулаьца лазера зIы чIоагIъю, ерригa событеш шийна тIехь чакхъювлаш йола космически сердалон Iаькъа — «гIараш» ца а еш.

Цу тайпара, сердалон импульсин цIов спутника кизгаш чура хьагуш ба, тIаккха дукхазза мел а беле, обсерваторе юха чубоагIа. Бакъда, нагахьа санна сердал йоаеш йола морхаш сигала ца хилча мара хилац из долла хIама. Цхьабакъда из мара кхы доацаш дац цу тайпара хьал. Кизгашта — дьекоргашта тIанийсалара спутник бокъонца мичахьа я ха а цул совгIа. кхыметтел йийкха але а, зIы шелъеши йоаеши атмосферо ю воздействи теркалъе а еза.

Спутникови бустамий программагIа болх беш бола социалистически мехкий Iилмахой советски астроном профессор Алла Масевич керте латта группа а яь вIашагIтехаб. Цар кийч а яь, хIанз укх сахьата спутникови лазерни дальномера ши экземпляр хьаяьй. Царех цаI Онджейове дика болх беш я (из яр сога Павел Навара хьахьекхар а), шоллагIъяр — Риге. Цар новкъосталца зув лазерни отражателаш тIалаттача спутникий никъ.

Спутникий лазерни локаце даькъе дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш ши шу хьалхагIа мара дIадоладеннадац. Цу лоацача хана проект оттаеча дакъа лоацача мехкий Iилмахоша цхьана къа а хьегаш ший тайпара прибор хьаяьй.

— Лазерни дальномер хьаяр — социалистически мехкий Iилма-техническа потенциала интеграци хьахьокхаш дола башха-дика масал, — йоах профессора А. Г. Масевича. — Цхьаккха тайпа финансови лоархIамаш доацаш «юкъарча паех» кийчйир чоалхане прибор. Чехословаке Iилман учреждениеша хьайир лазери цунна новкъостал ду массехк электронни блоки. Советски Союзо — йиъ соа йола зем боаха минтировкеи оптикеи. Польше кийчъяьй спутникага кхаччалла дIан юхеч лазерни зIанаро никъ беш йоаккха ха юсташ йола къаьстта ший тайпара геттара нийса счетчик. ГДР-е — земаш дахара йола хана служба, Венгре — осциллоскопи наносекундни счетчика цхьаькха варианти (вешта аьлча секунда миллиардлагIа долча дакъа лоархIам беш йола).

— Белгалдаккха доагIа, — йоах дIахо балхий кулгалхочо, — лазер хьаяьчеи аппаратура вIашагIъеллачеи Чехословаке Iилмахоша лаьца геттара лоархIаме дакъа.

Чехословацки коллегаша иштта кийчъяьй спутникаш зувча дIахьха лелача станцешта лаьрхIа кондиционер чулатта къаьсттача гIулакха вIашагIъелла контейнер а. Цу тайпарча контейнеро хIанзле а Прагера Риге кхаччалца эзар километр гаргга никъ баьб ше. ХIанз геттара нийса бустамаш а доахаш Гигана юххерча обсерваторе болх беш я из. Укх гарггарча хана юха а наькъа яха араяла езаш я из, цу тIа а хIанз йоахаш кхыча континенте кхаччалца. Лазерни дальномеро болх бергбола керда моттиг — Каир, нийсагIа аьлча, спутникаш зувш цхьана болх беш йола советско - египетски станци АРЕ столицера гаьна йоацаш я. Из хургда «Йоккха хорда» оалаш йолча Дунен халкъашта юкъерча геодезически проектана юкъе лоаца дакъа. Из тIаийцай СССР Iилмай Академе теоретически астрономе Институтерча профессора И. Д. Жонголовича еннача предложенегIа. Проекта маIан сенах латт аьлча, из латт, фотокамерий меттел, лазерни дальномерий а новкъосталца спутникий никъ зерах.

Зем бахара эша аппаратура векторни оалаш болча шин лостама бIоаххала дIаоттае еза: цхьанне вIашагIхотт Арктикан Антарктикан районаш, Шпицбергенерча, город Звенигородерча (Москвана юххе), Египтерча (Каира юххе), Сомале столицана — Могадишона юххерча, Мирный яхача антарктически поселкерча зембоахача станцешта юккъе гIолла чакх а баьле бода. ШоллагIа лостам — Латински Америкерча, Африкерча, Азе къулбехьенерча, Дальни Востокерча станцеех чакхбоал. Цу ерригача станцешка пайда эцаргба социалистически мехкий низацца хьаяьча лазерни дальномерех. Проект кхоачашъяре иштта «шоашкара гулдаьча ахчах» хьае кийчъеш я кхы а массехк прибор.

Цу балха юкъе дакъа лоац пхеи мехкарча 50 совгIча Iилман организаце. бIаьш болча наха. Цунах хьахиннача Iилмахошта новкъостал дергда широтни хаоттамея хьалаша спутникий наькъа траекторецa мел влияни, ю, цар орбиташ мел хувцалу хара. ХIаьта цо а, ший аргIанна, геодезически спутникаша ду хувцамаш нийсагIа къоастадайт, Лаьттан формеи гравитационни поле параметраши бокъонца миштай хара новкъостал ду. Нийса даьхача бустамаша новкъостал де деза лаьттан чкъор хувцадалара тохкамаш деча а, хIаьта долче, мохк маца агаргба хьаалара а.

Инжечера Павел Навара баь болх теркам тIаоазаш хинна ца Iеш. Iелальмате пайдана а ба. Цо кийчъяьчеи техкачеи зем бахара методиках пайда эцаргба «Йоккхача хорде» спутникашка хьежарг мел бараша. Лаьттах долча Iилмана цхьаккха дича а хиланза даргдоаца лазерни дальномерий новкъосталца доахаш дола спутникий синхронни земаш укх 1974 шерре а дIадоладала дезаш да.

Прага — Москва.

И. ЛУНАЧАРСКАЯ.

АПН Iилман обозреватель.

Продукци дикагIеи дукхагIеи яккхара тIехьа Грознерча «Трансмаш» заводе яьржача социалистически яхье хьинаре дакъа лоацаш, хIара бетта задани 140—150 процент кхоачашъеш хьавоагIа токарь В. Фролов. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабу ший новкъосташа санна.

Вай мехка боахамашта, доазол арахьарча мехкашка дIакхухьийт завода продукци. Из дика хьаяра лакха говзал эш. Цудухьа комсомолец Фролов хадданза ший говзал лакхъеш хьавоагIа. ХIанз Грозненски мехкдаьтта институте сайрийпарча отделене дешаш ва Фролов.

Дика производственник хиларах тарра заводской комсомольски организаце вахара юкъе хьинаре дакъа лоац В. Фролова. Цун сурт цеха Сийлен доска тIа доал.

СУРТА ТIА: хьалха латта токарь комсомолец В. Фролов.

Т. АРЧАКОВА сурт.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ГIУЛАКХАШ

«Малгобекнефть» НГДУ дукхача инженераша, техникаша, болхлоша рационализаторски балха юкъе хьинаре дакъа лацар бахьан долаш дIадахача шера 11 бетта 90 эзар сом паччахьалкхен рузкъа кходе вIаштIехьдаьннад. Цу юкъа 163 рационализаторски предложени кийчъяьй, хIаьта царах 140 производствана юкъейихьай 103 эзар сом пайда а беш.

Новатораштa юкъе къаьстта белгалбаха беза шоай творчески говзалца гIорбаьнна Мальсагов, Матвеев, Монаков, Пурахин.

«ХIара инженери техники рационализатор хила веза». Иштача девизаца болх бу тха коллективо. Новаторски балха дукхагIа юкъеоаргба инженераш, техникаш, болхлой, айдергда цар творчески хьинар.

Х. ТУТАЕВ.

Доазол дехьара

Чуйнна хьувкъам чуэцаш латт Вьетнама Демократически Республикe. Керда хьадаьнна дуга паччахьалкхенга доххара план йизза кхоачашъяьй 600 совгIча юртбоахама кооперативо.

СУРТА ТIА: Намха яхача провинце дуга чуэцаш латт.

ВИА — ТАСС сурт.

КЪУЛБЕХЬЕН ВЬЕТНАМА ПАТРИОТИЙ КЪАХЬЕГАМА ГIУЛАКХАШ

Къулбехьен Вьетнамерча мукъаьхача районашка балхаш сихденна ха я. Чакхйоалаш латт доархIамегIара юртбоахама сезон — дуга гуйранара хьувкъам чуэцаш латт. Iалама нийсо цIаккха ца кхоачаьча тайпара, йоккхий хаснаш тIаккховчаяь йоллашехьа а, дукхача районашка дика хьувкъам гулбаьб. Цул совгIа, дIадувлаьттаи шерде. вIашгIехьлаьннад ахархой, баьши ардамии долаш дакьа бIаьш эзараш гектараш лаьтташ аьха Iо а дехка. Меконга дельте, центральни Намбо, Къулбехьен Вьетнама къилбаседехьарча дакъа тIа — халка Iаьдала байракх урагIъяха мел ягIача метте, — ахархоша хьинаре дакъа лоаци шера хьийга къа чакхдоаккхаш йолча юртбоахама кампанена юкъе.

Къулбехьен Вьетнама ерригача 44 провинце вIашагIъехна кортамукъалеи халкъа революционни комитеташ керте латт Iаьдала органий балха. Къовсам къаьстта чIоагIа лоаттабу йоазув дешар ца харца. Дешеи ядеи Iомабу курсаш йистеяьхай иттащ эзараш ахархоша.

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа маьрша гIирсаш хьалдеш ба мукъаяьхача районашка баха нах. Цу гIулакха Къулбехьен Вьетнама Республикана доккха новкъостал ду Советски Союзо. ДРВ-ас а, кхыча социалистически мехкаши. 1973 шера кулгаш яздаьча соглашенегIа СССР-о юхалургйоацаш молхаш, юртбоахама машинаш, кхыйола техника тергъя республикана.

Къахьегама гIулакхаш да деш. Юхаметтаувттаду цIенош, школаш.

Цхьабакъда Къулбехьен Вьетнаме хьалхагIа а санна нюхара лалла латт топ. Кхашкара маьрша къахьегам каст-каста юкъагIбоах лелхача бомбашеи снарядашеи. Сайгонски Iаьдалаш мукъаяьхача районашка боаррамагIа вахар дIадахьара новкъарле е гIерт.

Вьетнаме тIом соцабарен машар юхаоттабарен хьакъехьарча Парижски соглашенена кулгаш ядэь цхьайтта бутт баьннаболлашехьа а, герзаца кийчъяь 1.200 эзар салтеи 280 эзар полицейскии лелаву Сайгоно хIанз а. Сайгонски администраце хадданза телхаю Парижски соглашении цун протоколаши, хIаьта иштта 1973 шера 13 июне цхьана яь коммюнике а. Цун викалаша новкъарле ю Сель-Сен-Клу яхача парижски пригороде къулбехьенвьетнамски оагIош консультативни вIашагIкхетаца толаме болх бара. Сайгона бIувои полицеи хадданза операцеш чакхйоах мукъаяьхача районашта духьала.

Ераш я укх деношка Къулбехьен Вьетнама Республика Ханна йолча революционни правительства МИД викало йоалаяь данне, 6 декабрера 10 декабрга кхаччалца йолча юкъагIа 2.566-зза толхадаьд сайгонски администраце тIом соцабарах дола протокол. Цу юкъагIа 110 операци яьй цуо гIуво мукъаяьхача районий территореш дIалувца гIерташ, 2100 полицейски облаваши операцеши яьй «тебара», мукъаяьхача районашта 130-зза йоккхий топаш чуйийттай, 225-зза бомбаш чуйийттай, зем боахаш самолеташ тIаахийтай.

Къаьстта кхохкадена латт хьал Куангду, Контум, Митхо яхача провинцешка. Сайгоно цар территорешта тIаззад гIашлой доккхий низаш, танкаш, эртиллери яхийтай. Сайгонски режима авиаце бомбаш чуетт Локнина, Контума, мукъаяьхача районий территореш тIарча кхыча нах бахача пункташта.

Йохаяьй школаш, больницаш, пагодаш. Маьрша бахача наха юкъе боабаь нах ба.

Халкъа администраце боарраме гIулакхаш чакхдахара новкъарле е гIерташ сайгонски военщино ца лелаеш цхьаккха провокаци йисац. Масала, АД-6 маркаx йолча сайгонски ВВС шин самолето Локнина аэродрома бомбаш чуйийттар 10 декабре шин оагIорахьарча цхьанарча тIема комиссена юкъерча РЮВ ВРП делегаце членаш циги Iобассале сахьат хьалхагIа. Делегаце членашта накъабаьхкача официальни наха юкъе боабаь нах бар. 13 декабре сайгонски авиаце 30-зза бомбаш чуйийттай Тюробан яхача нах бахача пунктана (Малхбузехьара Контум). 100 совгIа фугасни шарикови бомба чу а кхосса.

Ше кулгаш яздаь Парижски соглашени толхаярах бехк болча сайгонски администраце провокацеш хьагучайоах РЮВ-а ВРП-ас. Укх тIеххьарча хана РЮВ ВРП МИД-о кепатеха араьяхача заявленеш тIа йоах, цу дерригача лоамашта хьалхара бехк бизза сайгонски администрацеиеи цунна тIехьашка латтараштеи тIабуж.

РЮВ ВРП викалаша белгалдоах, США-с Къулбехьен Вьетнама гIулакхашта юкъе гIертилга дитанзеи сайгонски режимана дIахо а тIема новкъостал деши хилар.

Граждански нах ба а яхаш 25 эзар гаргга американски тIема советникаш ба Къулбехьен Вьетнаме. США-с Iалаьмате дукха тIема техника, герз, тIема кхоачам бениаб Сайгона. Мукъаяьхача районий территоре тIа хадданза зем баха самолеташ ухийт США-с, сайгонски военщинана тIема информаци а лоаттаеш.

Шоаш лорабергболаш дола гIулакхаш чакхдаханза а сайгонски провокатораш юхабеттанза а балаш мукъаяьхача районашка баха нах. Шоай оборона лелаяра йолча бокъонах пайда а эцаш, МВСО доакъоша ноябре Куандык яхача провинце дика холуш хIама техар мукъаяьхача районий территоре тIа доала гIийртача моастагIчуи низашта.

Цунца цхьана Къулбехьен Вьетнама патриоташа дIахо а шоашта могар ду Парижски соглашении 1973 шера 13 июне цхьана яь коммюникеи лоархагIа ца йоахийташ кхоачашъяра. РЮВ ВРП-ас дIадийхар Къулбехьен Вьетнаме леладу деррига тIема гIулакхаш соцаделга, сайгонски администраце набахтенашка Iазап озаш боаха, политически гIулакхашта лийца бIаьш эзараш нах мукъахецилга, Къулбехьен Вьетнаме демократически паргIатонаш чакхйоахилга. Къулбехьенвьетнамски патриотий из дика позици хьаллоац дунена тIарча дерригача машар безача низаца.

А. БЛИНОВ. (АПН).

БОКЪОНАШ ТЕЛХАЕРАШ—КОЛОДКАШКА

Оттаве автомашина дIаоттае моттиг лахар — аттагIчарех декхар дац. Даунтаунера — города дIаьхегIча даькъа тIара — улацаш готтиги шол хьалхагIа оагIоца дIатаръяла кхийна автомобилаш латташи я. Нах бахача районашка шоай я халоиаш. Укхаза мел йолча кварталашка гIолла чакхваьлча, хIара цIенна (коттеджана) хьалхашка (дукха квартираш йола йоккхий здании канадски столице шерра хьалъе йолаяь дукха ха яц) кIезига тоам бар деш йола белгалонаш гургъя шоана: «Парковка йийхкай», «Укх цIагIа бахача наьха машинаш мара лоаттае мегац», е цул а вогIа: «наьха автомобилаш цар даьй бехктоххамагIа лаьхке дIаюг». Из фу яхилга да аьлча, шун машин закъ-нагIа яц аьле автоматически хьаккхайкаю, тIаккха нагахьа санна хIама хуле, бехк шоаех боаиккхаргба, оаш. Цу бехкагIа автомобиль токкхаяь города вокх йисте дIа а йига, цига дIаккхосса тарлу. ТIаккха а дика да шоана, нагахьа санна дукхача сахьатащка лийхачул тIехьагIа шоана из бIарчеи зе данзеи корайоагIе.

ХIаьта а, канадски столице бахача наха шоашта ховшшехьа а хIара шера тIа-тIа дуккагIа телхаю правилаш. ДIаоттае мукъа моттиг кораярга даха дог доацаш бисача цар эггара шиш болашагIа дела йоазув тIадаьча белгалонна хIал дIаоттаю из. ХIаьта бокъонаш телхаерашта тIаккхера низаш кхоачадала даьинад полице. ТIаккха наькъа порядкашка хьожараша Оттавски университетерча изобретательни студенташкара новкъостал дийхад. ТIаккха вокхар хьаяьй «дийверски колодкаш» оалараш — правилаш толхаьчун машина чарха тIаехка еза металически кеп. Нагахьа санна машина меттахьа хьоайича, крылох секаш доахаргда цо. Колодка тIайоллийта шоай безам беце, полици хьа а йийхе, пхи доллар кхаъ ле.

Оттава.

А. ПАЛЛАДИН.

АПН соб. корр.

ЭЛЬ-ХАММЕ, СТОЛИЦАНА ЮХХЕ...

Машинаца массехк минута ваххал мара Дамаскана гаьна йоаца Эль-Хамме. яха нах баха пункт Iаламо хозъяьча дтагIа улл. Гаьний листа костош. сийна дренаш, цунах сатийна курортни городок хетийташ йола сомий бешамаш.

Долла хIама цу тайпара сурт доладаш цар укхаза шаьрача оагIош тIа латташ ялх са бола седкъий а долаш йола тIема самолеташ сийначa сигала гучаьннача дийнахьа а. ЦаI мара дакхъяланзар царех зениткаша оттаьча низ болча духьаланах. Шийта хинна ерригa бомбаши ракеташи тIачоххайир цо Эль-Хаммерча тепловой электростанцена.

Шийна доагIар ца хьош кIалхаръяланзар стервятник. Цхьабакъда агрегаташ толхаяьяр, доккха зе даьдар электростанце зданена. 18 саг вийра, дуккхачарна човнаш йир.

Балхаш сихденна ха я хIанз станце. «Комплексно ду балхаш.— йоах инженер-механика Зухейр Хальла. — ЦаIаш гаргаш дIайоахаш, вожаш — йохаяь агрегаташ юхаметтаувттаеш, кхоалагIъяраш здани ше тоаеш я бригадаш. БIаь совгIча болхлочо дийнахьа а бус а къахьег. Графикал дукха хьалха я дувлаш долх тхо. Оаха кхетаду, дуккхача промышленни предприятей болх биззак боарамагIеи лелилга тха электростанци йолаялийтарах тийша долга».

Тхона гоннахьа гуллу электростанце болхлойи техникаши. Бела къеж уж, тха кулгаш лувц цар. «Тхогара — массанегара доккха баркал алалаш Советски Союзе новкъостал дарах», — эрсий меттала лехар дора цхьан зIамигача саго, тIаккха, эхь тетачох, дIахо йоах: «Шин бетта мара дийшадац аз советски культурни центрерча курсашка. цудухьа хIанз а геттара по бувц аз эрсий мотт...» ДоттагIаша дог урауттаду цун, белаж тIа кулг детт цун: «Шек ма вала хьо. Эггара керттердар дIадаьнца ваьннав хьо».

Дамаск.

А. ОГОРОДНИКОВ, АПН соб. корр.

СО ШУЦА ВАХ, ЮРТАХОЙ

ХА-ДИ мукъа деча чӀоагӀа раьза хиле сай юрта вода со, низ бола ткъамаш а доаржадаь лагӀатта йоаллача аьрзех тарра, лакхача шув тӀа яьржа къулбехьенгахьа хьежаш уллача сай ТӀой-Юрта. Нагахьа санна со юрта кхаьчача хана ден сердал йовиза хуле, са дог отт эггара хьалха шув йисте ваха, тхьовра со зӀамига волча хана БӀазага наькъен баьхача оагӀорахьа. Геттара хоза сурт духьалъотт цу лакхера хьежача: аламашта Ӏазапе йолаш дӀанхача ширача замай а таханарча гӀозача ленински заман а бакъ теш бола къаьна Беш-лоам тхьамада а болаш, кӀай шифонаш а техка, доккхача ловзарга этта тоабенна мехкарий санна, къегаш латта нана лоамаш, чанна мархӀа хьаьрча бер санна. оагӀув хьаккхе цкъаза юрта гарга а доагӀаш, тӀаккха, мух еча мо, дӀахо а доалаш, голаш етташ дода ГӀалми.

Сай боча кулг санна кӀаьда талгӀа мархӀа а ехкаш, бера хана со лувчаваьча ГӀалме сайна довца боахаш санна хет сона шув тӀара Ӏочухьежаш латтача хана: «Со сана, даим хьалхашкахьа гӀерта хьай дего низ лулба хьона!».

Шув тӀара ваьлча юрт-тӀехьашка вода со, совхоза кхаш долча оагӀорахьа. Цигахьа сона гу духхьашха даьча шоай берах дас-нанас тулла цӀи санна безаме, ахархоша «Къовхашке», «Довкъашке», «Къуйберче», «АргӀе» яхаш, хоза поэтически цӀераш техка йола лаьттай аренаш.

Лай кӀал дахача сапаргӀатагӀа хургдолаш, цхьатарра Ӏаьржа оахам даь дада хӀанз цу лаьттах дуккагӀа дола кхаш. Гобаьккха нгух токхадаь чу а дерзадаь, нагахьа ча аргӀа дагӀаш хилар мара кхы хӀама доацаш. Дикача фусамнаьна хьаьша-цӀа санна, цӀена а лостам болаш а гу сона уж кхаш. Цо дика тешал ду са юртахоша цу кхашка дагтаоа къахьийга хилара. Юртагахьа юхахьож со—цига бах цу кхашка беркат кхедеш бола вах.

ГӀоздаьннача дего массанена хозаргдолаш дӀаала йоах: «Хоастам хилба шоана, ахархой кулгаш, цхьанна балхах бӀукъсжабеш доаца хьаьнала болх беча са юртахой кулгаш!».

Сона дага мел доагӀача хана, екхах а йоачах а, шелалах а йӀовхалах а, цӀаккха шек ца доалаш, хала дар аьнна тӀехьашка ца тотташ кура хьажкӀаши дошо кӀан хьувкъадеш, доахаш-жа дебадеш хьалоагӀа уж кулгаш, хьаьналча балхах доахкаш яьхача шонкаша бос баькха кулгаш. Са бӀарг хьоасташ сона гуча далача лаьттай хӀара чӀегилт цу са юртахой кулгаша хозъяь я. Хоастам хилба царна! Хоастам!

Юха а ТӀой-Юрта ва со,
Са нанас хьийстача юрта.
Арахьа дукха лийннав со.
Хамбу аз гуш долча сурта.

Юртара дӀа а ваха, со арахьа лела дукха ха яле а, оаш бокъо лойя, аз се а шуца лоархӀ, са хьамсара юртахой. Со мегарг мичав цӀо доацаш!.

Шух дукхханешта дага а доагӀаш, со а ва цхьан хана укхаза, шо санна, гота ваьлла, мангал хьийкха, оасара цел бийтта, хьажкӀий тускар балам тӀа увттадаь, гӀаламий морхӀех кушкаш яь...

Со а ва дикка дегӀ хьувш, сарралца хьажкӀаш йоахаш а ваьлла, вӀаьхвенна хьажкӀа ворда тӀа бартала Ӏо а вижа маьркӀажийга кхай тӀара цӀавоагӀача хана, моцз мо мерза а хеташ, шийлача сискалах церг йийтта. Нагахьа санна цуйца кӀолд нийсъелча, тӀаккха-м дувца а сенна дувцар Ӏа!

Иштта хилча, са бокъо еций, юртахой, се а шуца лархӀа, шо деза? Дего хьалхалаьккха аьннад аз... «Дукха беза тӀойюртахой, сай во-дика царца долаш се ваьхандаь беза»...

Миччахьара венавале а, мелла гайна-ганза венавале а, се ТӀой-Юрта венача хана цӀавеча санна хет сона.

ОСМИЕВ ХЬАМЗАТ.

Ер сурташ дахьа доазон тӀара застава вай Дахьен гаьнарча къилбаседа-малхбузерча доазон тӀарчарех цаӀ.

СУРТА ТӀА: застово доккхал ду аххарех. Ахьредахьа аьттехьа — мугӀарера Борисов Юрий, вокхагӀвола сержант Малинин Геннадий, зӀамагӀвола сержант Невров Виктор, мугӀарера Тупалов Виктор, ефрейтор Пушкин Владимир, мугӀарера Аверин Борис, зӀамагӀвола сержант Янков Сергей.

С. Майстерманн сурт. ТАСС фотохроника.

Болх дика Ӏомабаьб

Грозненски ТЭЦ - а объединене № 1 йолча электростанце энергетикашта дика вовзаш ва Сидоров Виталий. Массехк шу хьалха электрослесара-приборнста ученикалла балха вера из укхаза. Чоалхане болх бар цун Ӏомабе бийзар, говзал, сухал эшаш. Шоай гӀулакх дика довзача мастераша Ӏомавир из. Цун хьалхарча хьехархоех вар «Грозэнерго» ветеран, «РСФСР заслуженни энергетик» электрослесарь - приборист Брякунов Гавриил Михайлович.

— Дика специалист хургва зӀамигача сагах, дошо кулгаш да, хӀама хара тӀера ва, — оалар ший учениках Гавриил Михайловича. Къаьнача мастера яьхар харцданзар Сидоров Витале. Денгара денга ший балха говзал лакхъеш хьавера из. ХӀанз Виталий пхелагӀча разряда электрослесарь - приборист, коммунистически къахьегама ударник ва. МоллагӀа бола болх чехка, дика бу цо.

Дукха дика хӀамаш хиннад Витале вахарца. Цхьабакъда, 1968 шу цун къаьстта диплургдоацачарех да. Цу шера Советски Союза Коммунистически парте мугӀарашка дӀанйцар из. Сидоров дика производственник хинна ца Ӏеш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш ва. ТЭЦ-а коммунисташа шозза хержар из партийни бюро членалла. № 1 йолча электростанце партийни организаце секратара заместитель волаш а хиннав.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ДЕШАРХОША САЛОӀАЧА ДЕНОШКА

Деррнгача шера тайп-тайпарна сакъердамеча яхьашка дакъа лоацаш хул вай республикерча школай дешархой.

Иштта хьинаре дакъа лоац цар хӀанз чакхйоалаш латтача РСФСР дешархой XIII-ча спартакиада зональни яхьашка.

Цу яхьашка дика аьттув баьлар Нохч-ГӀалгӀайчен къонача волейболистий — цар бокъо яьккхай Ӏан каникулаш долча денношка Куйбышеве хургйолча финальни яхьашка ловза.

ХӀаьта дешархоша салоӀача деношка городашка Ростове, Элисте, Саратове, Орджоникидзе хургйолча сакъердамеча яхьашка дакъа лаца кийчлуш ба къона гимнасташ, гандболисташ, баскетболисташ, кӀалтохаргах латараш.

М. САЛМАНОВ.

ШАХМАТЕХ КЕРДАДАРАШ

● Дукха ха йоацаш Грознерча шахматни клубе города районашта юкъе хьалхара моттиг яккхара вӀашагӀкхийтар Заводскойи Октябрьски районий командай шахматисташ.

Хьалхарча доска тӀа лайзар Велзнжеви Шмойлови. Царна юкъе хинна къовсам цхьаккха кот а ца волаш чакхбаьлар. Белгалвалазар котало яьккхар царна тӀехьа ловзаьча кхаь партешка а. Счет 4:4 йолча хана Заводской районерча Мелькумянцаи Иваненконеи духьала ловза хайшар Октябрьски района шахматисташ Карнаухови Таштамирови. Царна юкъе хиннача яхье котало Заводской района викалаша яьккхар. Цу тайпара счет 6:4 йолаш Октябрьски района команда ийшар.

● РСФСР XIII спартакиада вачетах къонача шахматистий зональни яхьаш дӀайолаенна укх деношка г. Нальчике. Цига дакъа лоацаш я вай республика къонабарий команда а. Нохч-ГӀалгӀай республика командаца ба цхьоалагӀа разрядаш йола № 25 йолча школера В. Лукьяненко, № 41 йолча школера И. Дуденков, цу школера шоллагӀа разряд йола М. Межидова, кхы а цин кӀаьнки цхьа йиъги.

В. ЖУК-ТРИПОЛИТОВ.

А. ВЕДЗИЖЕВ

СЕСАГ БАРТА ЦА ХИЛЧА

«ЦӀи тохар» яхача повеста тӀара дакъа

— Фу леладу оаш, фуд ер? — хьаьттар цо.

Хамарза меттаванза вар. Хетаргахьа уллув латташ милиционер хиннавецаре латаргвар из, тохаргьяр цо йоккхача сага. Бакъда милиционеро метта воалавир из.

— ХӀама дацар из-м, — хӀаназа шийна кхийтта нув хьа а ийца хьаштагӀ йолчахь дӀаволавелар Хамарза.

— Мишта дац хӀама, — цӀогӀа хьекхар йоккхача саго. Хьа фу бокъо я сона даьна яха? Са гӀулакхна венав хьо укхаза, аз лела аьнна лийннав хьо харцахь? Хье болх бе венавале хьайга яххар дездеза... Болх бе безам беце дӀаванга, укхаза курорт яц, — аьлар цо милиционерагахь дӀа а ерзаш.

Шод етташ санна хала дар Хамарзийна йоккхача сага дешаш, бакъда де хӀама дацар.

МИЛИЦИОНЕРА байнабар Хамарзийна кхийтта нув. Цудухьа цу довна юкъе ца гӀерта цунах кхоачам а хийтта дӀавахар милиционер.

Укх доккхача дунен тӀа мел долча хӀамал гоамагӀ яр Хамарзийна из йоккха саг. Тамаш йора цо иззал ээдел довцаш кхалсаг хиларах. Лоаман кхалсага цхьаккха гӀулакх даллац цун дегӀах, уйлаш йора Хамарзас, мича кхийнай ер, хьаша яьхай.

ХьаштагӀ чура цӀенъяь а ваьнна арахьа нув хьоккаш воаллар Хамарза. Салам хезар цунна. Кхеравенча оагавелар Хамарза. Из юхавийрзача духхача хана вовнза вола кхоаччара гаргара саг вайча санна вела а къежаш цунна хьалхашка латтар Ӏаббас.

Хамарза вехавар. Мича экккаргва ца ховш саготделар цун. Массанел чӀоагӀагӀа из кхийрар дар хӀанз цунна нийсденнар.

— Ва Ӏалейкум салам, — аьлар цо тӀеххьара а халла юхьа тӀа велакъажара сурт а оттадеш.

Когашкара дена керте кхаччалца Хамарзийна бӀарахьежар Ӏаббас, тӀаккха цун бе боаллача новрага хьежар из.

— Фу деш ва хьо укхаза? — цо деш долчох ше ца кхеташ санна лаьрххӀа хьаьттар Ӏаббаса.

— Со... аз... — цунна ше фу жоп лургда хацар Хамарзийна. ХьалхагӀа Ӏаббас везаш вацар из, бакъда хӀанз даьла унал а гоамагӀа вар. БӀарг баьккхача, дерг даьккхача кхы човкъагӀа, халагӀа хургдацар цунна хӀанз Ӏаббас укхаза нийслучул.

Цун уйлаех кхийтар Ӏаббас. Са а ца тохалуш велавелар воккха саг.

— Къавеннача дийнахь дика гӀулакх да хьога кхьачар-м. ХьаштагӀ цӀенъелга... МоллагӀа волча сагага кхоачаш дац цу тайпара гӀулакх.

Бос дӀабахар Хамарзий сов Ӏаббаса дешаш хала хинна. Хамарзас кхетадора ший цунна де цхьаккха хӀама доацилга, цо фуннагӀ аьлча а ший сатоха дезилга.

— ХӀама дергдац,— аьлар цо юххера а, — гӀулакх сога дайтараш нах бац, аллахӀ ва.

— Мишта бац нах? — велавелар Ӏаббас юха а — милицера бараш нах беций?... АллахӀ сенна вувц укхаза. АллахӀ ший сигала хьаьнара а ваьна улл, тӀаккха къаракъаш а мелаш хьо харцахь лелар бахьан долаш милице хьота хьаштагӀ цӀенъяйт... иштта да хьона бакъдар.

— Со кхетаве-м венавац хьо укхаза — эгӀазвахар Хамарза.

— А, венавац, Вазийпата вешийвоӀах бӀаргтеха воагӀа со. Е хьо укхаза сайна гургва аьнна дага а дацар.

— Венавеце дӀагӀол хьай новкъа. Ӏа йоакхо е езаш вац со.

КӀИРВЕННА цунна бӀарахьежаш лаьттар Ӏаббас. «Фу эш укханна, ший дагахь уйлаш йора цо, наьха дараш санна когаш, кулгаш да, бӀаргаш, лерш да, дегӀа унахцӀена ва. ТӀаккха хӀана вахац нах санна, хӀана лел новкъзара».

—ШагӀа дӀаала хӀама дий хьа? — хьаьттар Ӏаббаса.

— Дац Ӏа ала-м, — дӀавийрзар Хамарза. Ӏаббас дӀаваххалца нув хьаьца дего витацар из.

— Укхаза талбаш етта венав хьо, е болх бе венав? — хьан тӀа ши кулг а оттадаь Хамарзийна хьалхашка дӀаэттар базар гӀара йоккха саг. Юххе латта Ӏаббас вӀалла укхаза ва а воацаш мо ма-

(Йистедоалар. Долалур 3 январе арадаьннача газета тӀа).

ра теркалвацар цо. Шимххара дӀахьежар пунгахьа Хамарза. Ший кара хилча цергашца оачаргьяр цо из, урсаца йоардаргьяр.

— Сайре дика хийла хьа, Тонта, — йистхилар базар тӀарча йоккхача сага Ӏаббас. Хьахьежа Ӏаббас вайзар цунна. ГӀадъяха елакъежар из.

— Ой, Ӏаббас, хьо ва из, — дӀатӀаяхар из Ӏаббаса. — Хьа а хийла сайре дика. Хьо мишта нийсвеннав укхаза селла ха яхача хана.. Е Ӏовдал хьона а вовзаш ва? — раьза йоацаш Хамарзийгахь кулг лостадир цо.

— Ва-те.

— Шаккхе дар шо Ӏовдалаш-м, эгӀазне йистхилар Хамарза..— Вешта тахан са аьттув болаш дац-кх ер.

Ӏаббасага хаттар а даь, дахардецар а аьнна дӀаяхар Тоита.

— Шоай къамаьл де, — аьлар цо Хамарзийна боккха тоам хургбола гӀулакх ше деш санна цунгахь дӀа а хьежа. — Сона-м хьо вий хацар укханца лаьттар.

— Мала къаракъ лой хьона укхаза? — хьаьттар Ӏаббаса йоккха саг дӀаяхача цхьа моллагӀа дола хӀама из долаш санна.

Ӏаббаса кхетадора ше мел деш дола хаттараш Хамарзийна новкъа долга. ХӀаьта а уж ца дича Ӏелацар из. Цунна Ӏоттар е, халахетар де дацар цо уж хаттараш, иштта дикагӀа кхетаргвацар-те ер яхача хьисапаца дора.

— ХӀама дергдац, — Ӏаббаса павашшаш бӀарахьежар Хамарза. — ХӀанз массехк ди мара дац са укхаза даккха дисар. ТӀаккха даа а, мала а, тӀадувха а, кхы мел эшар а хургда... Венна дӀаваллалца эшарг а доацаш. Дагахь велавелар Ӏаббас. Хамарзас яхаш дар сенах тешам бенна да кхетадир цо. Цунна ховра ше йоӀах урдона нийца пхи бӀаь тума цун сесага Занос хьа а леха юхаденнилга Хамарзийна ца ховлга. Из ахча дар Хамарзас венна дӀаваллалца цхьаккха эшам боацаш ваха лерхӀаш дар.

— Тхьайсача хи тӀа-м кхаьчавац хьо? — хьаьттар Ӏаббаса — вела а къежаш. — Е ганз кораяьй хьона?

— А, дала ше иштта аьттув бергба са.

— ХӀанз Ӏа мел яхар хуле кхы цхьа хӀама мара эшаш хургвац хьо.

— Фуд из? — кхетанзар Хамарза.

— Духхьал цу фоарта тӀабогӀа корта.

Дагахь сердар Хамарза Ӏаббаса. «Шаккха са наькъа гӀара дӀаварг хиннавац е ди тохарг», йоахар цо ший дагахьа. Цунна ховра ше фуннагӀа оале а шийна новкъа хургдолча тайпара Ӏаббаса жоп дала ховргдолга. Цудухьа хабар чаккхдаккха лаьрхӀар цо.

— Са корта Ӏа йоакхо е езаш бац... хӀа, воллел, со мукъа вац,— аьлар Хамарзас.

— Вода, вода, Ӏодика хийла— дӀаволавелар Ӏаббас, бакъда массехк гӀа гаьна валале юха а тӀавера из Хамарзийна.

— Випвеннавар со, — аьлар Ӏаббаса ше яхачох Хамарзийна, боккха кхаъ хургболаш санна. — Ший воӀа хьа йоӀ йигача Керама хьоалчагӀ даьлга хой хьона?

Бос дӀабахар Хамарзий. Цецваьлар из. Юха а шийна фуггаре е гӀертий-те Ӏаббас аьнна цунна бӀарахьежар. Шийга хоаттамоалам а доацаш, е хьоашалгӀа чу а ца вехаш, со лаьца волча хана хьоалчагӀ делга со ца лархӀар да-кх аьнна хийтар цунна.

— Хац сона-м, — юххера а йистхилар Хамарза.

— Доккха хьоалчагӀ дар, — Дукха нах бар гулбенна, дӀаьхача денна доккха ловзар лаьттар.

— Даь хургда, даь хургда, — дӀаваха аьнна дӀавийрзар Хамарза. — Са фу гӀулакх да Керама хьоалчагӀаца.

— Дика болх хилар, из ахча цунна юхаденна... Из ахьан долаш хьоалчагӀ де а торо хилар Керама, хӀанз наьха декхар а дӀалургда, — Хамарзийна тӀехьара тӀа аьлар Ӏаббаса.

ЦӀаьхха юхавийрзар Хамарза. КӀирвенна Ӏаббаса бӀарахьежар из.

— Фу ахча дувц Ӏа? — хьаьттар цо Ӏаббаса хьагарга а воагӀаш.

— Мишта фу ахча, — аьлар Ӏаббаса ше Хамарзех ца кхеташ санна. — Хьона ца ховш да из?

— Фу ахча да Ӏа дувцаш дар?— Ӏаббаса гӀера бӀарг баккхацар Хамарзас. — Хьаккхетавел со, фу ахча да из.

— Ӏа Керамагара хьай йоӀах урдона даькка ахча да-кх... Хьона ца ховш да из? — юха а хаьттар Хамарзас. Цунна цунах хӀамма а ца ховлга ше кхетадеш.— Хьа сесага Занос дехарца аз Керамга дӀаделар из пхи бӀаь тума... Вешта Ӏа къаракъах менна ши-кхо тума эшаш-м дар.

КОГАШТА кӀалхара лаьтта хьаьда чудодаш санна хетар Хамарзийна, еза сигале шийна тӀайоагӀаш санна хетар. «Къаьгача дийнахь ди гехача кхы чӀоагӀагӀа цецваргвацар из. «Корадаьд, да хьаккхийца валларга, ахча, корадаьд, — велхача кхаьчавар из. — Аз хӀана лочкъадора из селла ледара, лаьттагӀ хӀана доллаьзар, гхов тӀа дӀа хӀана лочкъаданзар». Хамарзийна-м ховра хӀанз ше еш йола уйлаш тӀехьа йолга, дале а сабар кхоачаденнадар цун.

ЦӀаьхха Ӏаббаса качматаш лаьцар цо.

— Вир, хьа болх хургба из,— оагавир цо Ӏаббас, — Ӏа ца дича из ле саг вацар... Вацар, — еррига базара майда кхайкаеш цӀогӀа хьекхар Хамарзас, — мала вар хьога из де аьнар, хьа фу гӀулакх дар са цӀенна доал де.

Хьалхарча юкъа Хамарзех ца кхеташ вела а къежаш латтар Ӏаббас, ше цунах кхийтача эгӀазвахар из.

— ДӀадала, жӀали, — цу наькха тӀа бий Ӏетта дӀавахийтар цо Хамарза. — Сох хьай сесаг гарьеннай хьона качматаш лувца.. Аз хьаэца хӀама ца луташ вӀашагӀвоаккхаргва хьо, бӀеха жӀали.

ДӀа а вийрза дӀаваха веннавар Ӏаббас, бакъда цу ханна лаьтта кӀалхара гучаяьлча санна царна хьалххашка дӀаэттар йоккха саг Тоита.

— Къаракъ малаза волча хана а массанеца хьо иштта охца хилча, мелча фу леладу-те Ӏа, — раьза йоацаш Хамарзийна бӀарахьежар из. — Аз хӀанз кхетаду хьо милице саготала воалаваь ца хилар... Миска-яӀ хьоца яха еза хьа сесаг.

БӀаргашка кӀай диллачул башха хӀанз шийга хьалувш йола йоккха саг а цунна уллув латта Ӏаббас а гацар Хамарзийна. Цо кхеталзацар Тоитас яхар, е цун уйла а яцар цо. Цун еррига уйла цӀенгахь, ше ахча дитача цӀенгахь яр. Хьан бокъо я укхо ший йоӀах урдона нийца ахча юха дӀадала, мишта йихьай сесаг Зано укхаьга хоаттам а боацаш из Керамга юхадала, е из дӀаэпа Керам а мишта вихьав, Ӏаьдал, ворххӀе даьгар денз хьадоагӀа Ӏаьдал довзацар парна. Хамарзас дутаргдац из ишта, фуннагӀ хуле а, тӀехьагӀ лоаце а, вехке а укх сахьате цӀаваха веза. Бекхам, бекхам бе беза Занойна а Керама а.

Сихха базар тӀара аравоалачахь дӀаволавелар из. Ше дергдолчунна чӀоагӀвенна ваьннавар из, хӀанз керттера дар новкъарло йоацаш цӀакхоачилга, Занойна духьала оттилга дар.

Базар тӀара аравоаллача чувоагӀа милиционер духьал кхийтар цунна. Лоацавелча санна соцавелар Хамарза.

— Мича вода хьо? — ца кхеташ хьаьттар милиционера.

— Со-м... Со гаьна водац... Сигареташ эца водар со-м, — оапаш бийцар цо.

— Болх чакхбаьккхарий Ӏа?

— ХӀаа, баьккхар.

Ца тешаш Хамарзийга хьежар милиционер.

— Хьаволел соца, — хьалха а ваьнна дӀаволавелар милиционер.

Цунна тӀехьа хьежаш латташ цхьа юкъ яьккхар Хамарзас. Ше леладечох дош хургдоацилгах кхийтта милиционера тӀеххьа дӀаволавелар. ХӀанз фуннагӀа хилча а башха хетацар цунна.

— Укхан болх чакхбаьннабале аз дӀавут ер, — аьлар милиционера Тоитага.

Кулг лостадир Тоита.

Цунах-м болхло хургвацар, — аьлар цо. — Цунца къувсачул из болх айса беш аттагӀа да сона.

Раьза воацаш Хамарзийна бӀарахьежар милиционер. Милиционер раьза ца хилара а йоккха саг ледкъара а сатохалургдар Хамарзийга, бакъда Ӏаббас хӀама алар кхераш вувла а венна латтар из.

— Хьо ха яха саг воландаь хьога хӀама ала тоам хетац сона, — бехк баьккхар милиционера Хамарзех. — Тоам мичаб хьоча, хье данза варгвоацар де мегаций..

— Диканд, — юкъейккхар Хамарза из къамаьл сихагӀа хадалга лоаш а, Ӏаббаса хӀама алар кхераш а,—е сай диса денош чакхдаллалца цо раьза хургдоацаш цхьа хӀама дергдац аз. Кхрачамбий шоана? — хьаьттар цо, ше цар духьа лелаш санна.

Юстаро вела а къежаш лаьттар Ӏаббас. Цунна дика ховра Хамарзий багара хьадоагӀа цхьа дош бакъдоацилга. Мишта хацар цунна, цхьан юрта баь, дукхача шерашка вӀаший доаллаха бахаш бацар уж?

Цу бус са хала доллалца набара бӀарг вӀашка бахийтанзар Хамарзас. Ший хур дир цо тхьовса гӀерташ. КертагӀ юврагӀа хьерчабора, даьлагара шийна наб кхетийтилга дехар, вешта наб кхеташ яцар. Цкъа-шозза набара гаро озаваьвар, бакъда сесаго Керама юхаденна ахча дагадехача даттӀа доаллаш санна дог лаза а даьле метта юккъе ураховра Хамарза.

— Сенна молэр аз цу дийнахь къаракъ, — ше-шийна раьза вацар Хамарза, — цхьан-шин дийнахь сатоха мегацзрий, тӀаккха ахча а ший метта хургдар. — Из-м тӀехьа дехке валар дар, цудухьа цунах хьабала пайда боацилга кхетадора цо.

Дукха ваьгӀар из шин кулгаца корта хьал а лаьца, де дезачун уйла еш. Цхьаккха мегаргдола хӀама дагадоагӀаш дацар. Сесага дов-м данза ше Ӏергвоацилга ховра цунна, вешта цунах хьахила фуд?

ЦӀа мяккаьчча Керам волча ахча юхадехаш саг вохийталга соцадир цо. Йиӏий да со ва. ГӀулакх соца хила деза. Сесагаца цхьаккха хӀама лело эшаш дац.

— Корта, корта, — лосттабаь шийна кертагӀ бий техар Хамарзас. — Дош дацар шин кхерийна юкъе хьо ца эхьача. Хьона кӀал бехкаш бола гӀайба, хьо Ӏовдал корта лелабеш болча когашта кӀал бехка мабезарий.

Сесага пальто киса а ца лочкъадеш, кхычахь, цунна корадоагӀаргдоашача ахча дӀалочкъаде дагаданзар хьона, яхаш сердар Хамарза ший керта.

Сенна наб кхийтар Хамарзийна. Хоза гӀа дайра цунна набарах. Итт-итт туман а, пхиппа туман а каьхатий ахчаш дар цун кисаш дизза. Ший хӀанз йолча ханал нийсса ах къонагӀа ше волаш санна хетар Хамарзийна. ТӀаккха Зано хӀанз ше маярра къаьна яр. Бакъда цунна вӀалла сагота вацар из. Сенна хулар из сагота, ахча долаш да, тӀаккха саг-м хьайоалаерг ма йий.

Белажах хӀама а Ӏетта сомэваьккхар Хамарза. Милиционер латтар цунна хьалхашка.

— ХьалгӀатта, — аьлар милиционеро, — тоъаргья Ӏа яь наб.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

5-гӀа январь

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 9.00. Болх бу «Малышок» яхача берий кинотеатро. 8.30, 11.30, 13.30, 16.00. Кердача шера хетаяь берий Ӏуйренаш. Программаца да: «Кердача шерара сюрприз» яха самодеятельни теникий театра спектакль, массовкаш, «ХӀаьта Ӏа сабарделахь, борз» яха «Къона хьожар» яхача театра спектакль. 19.00. Кердача шера хетаяь Грозненски радиозавода къахьегамхой салаӀара сайре.

Химикий культура Дворец. 8.00. «УнахцӀено» яхача клуба спортивни заняташ. 10.00. «Бригантина» яха клуб. Кердача шера хетаяь берий Ӏуйре. 12.00. ДикагӀа иллеш аларан байташ ешаран йола конкурс. 14.00. «Чайка» яха клуб. Кердача шера хетаяь берий Ӏуйре. «Хьуна юкъерча ара» яха спектакль. 17.00. Ловз духовой оркестр. 20.00. Кердача шера хетаяь кагирхой салаӀара сайре.

Н. К. Крупская цӀерагӀа культура Дворец. 10.00, 12.00, 14.00. Кердача шера хетаяь берий Ӏуйренаш. 19.00. Кагирхой салаӀара сайре. Болх бу «Экспресс» яхача вокально-инструментальни ансамбло.

6-гӀа январь

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 9.00. Болх бу «Малышок» яхача кинотеатро. Берий фильмай кӀира. 8.30, 11.00, 13.30, 16.00. Кердача шера хетаяь берий Ӏуйренаш. 19.00. Кагирхой салаӀара сайре. Ловз «Интер» яха вокально-инструментальни ансамбль. 19.30. Болх бу шозлагӀа гойтача фильмай кинотеатро.

Химикий культура Дворец. 10.00. «Са сакъердаме Керда шу» яха киноӀуйре. 12.00. «Бригантина» яха клуб. «Марша боагӀалба, фаьлг» яха Ӏуре. 14.00. «Чайка» яха клуб. Кердача шера хетаяь Ӏуйре. 18.00. Болх бу изобразительни искусствай республикански музея филиало. 20.00. Кердача шера хетаяь кагирхой салаӀара сайре. Ловз «Аккорд» яха вокально-инструментальни ансамбль.

«Красный молот» завода культура ЦӀа. 11.30. «Революце назмача» яха советски поэт И. И. Бродский вахь 90 шу дизара хетадаь къамаьл. 10.00. Филателистий клуба заняти. 17.00 «Деша—пайдане да» яха художественни литературе кердачуя обзор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 январь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Массанена йола гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30— Школьни каникулий деношка. «Перерыв хилале 0:1» яхача телевизионни дукхха серийни художественни фильма премьера. «Вадар» яха 4-гӀа серн. 10.00 — Босбола телевидени. Концерт. Киевера передача. 10.30 — «Дай-ноаной шоана». 1-гӀа передача. 11.00 — Босбола телевидени. Бераштa. Теникий тика тӀа. 11.30 — Эрсий художниках дола дувцараш. «Валентин Серов», 2-гӀа передача. 12.00 — Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт. 12.45 — «Вижне дог» яха художественни фильм. 14.15 — «ДикагӀа дола говараш — дукхагӀа». 14.45 — «Ашараш — тахан». 15.45 — «УнахцӀено» яхача программа почта». 16.15 — «Поэзи». Щипачев вахь 75 шу дизарга. 16.40 — Босбола телевидени. «Цирка лампаш». 17.30 — Телевизорашка хьожарий хаттарашта жоп лу политически обозревателa Жукова. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 19.00— «Эрсий Ӏа» яха искусства фестиваль. Хоадамбеш дола концерт. 1-гӀа отделени. Съездий Кремлевски Дворецера трансляци. 20.10 — Босбола телевидени. «Бальзака боккха безам» яхача телевизионни дукхха серийни художественни фильма премьера. «Сатувсари кӀезигвалари» яха 1-гӀа серн. Польшайи Францеи телевидене цхьана йола производство. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Эрсий Ӏа» яха искусства фестиваль. Хоадамбеш дола концерт. 2-гӀа отделени. 22.45 — Шайбаца хоккеях ловзара юниорашта юкъера дунен халкъашта юкъера яхь. Чехословакия. — Америка ВӀашагӀкхийтта Штаташ 3-гӀа период Ленинградера передача. Йистеяьлча — кердадараш. передачай программа.

6 январь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Бераштa йола Ӏуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Дешархошта. «Гургал бетта сахьат». 10.00 — «Советски Союзана гӀулакх деш ва». 11.00 — Школьни каникулий деношка. «Перерыв хилале 0-1» яхача телевизионни дукххасерийни художественни фильма премьера. «Теркалделаш, детектив» яха 5-гӀа серн. 11.30 — «Музыкальни киоск». 12.00 — «Юртара сахьат». 13.00 — «Шоашта ловраш дӀаэздала йиш я» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 14.15 — Шун дехарах дола концерт. 15.00 — Босбола телевидени. Шайбаца хоккеях ловзара юниорашта юкъера дунен халкъашта юкъера яхь. Советски Союз — Канада. Ленинградера трансляци. 17.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама». 17.45 — Концерт. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 18.45 — Босбола телевидени. «Шелала малхи» яхача фильм-концерта премьера. 19.10 — Босбола телевидени. Киноникъбархой клуб. Передача дӀахьу Сенкевича. 20.05 — Босбола телевидени. «Бальзака боккха безам» яхача телевизионни дукхха серийни художественни фильма премьера. «Кхыча мехкара яр» яха 2-гӀа серн. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Кинопанорама. Передача дӀахьу РСФСР-а артиста Яковлева. 23.00 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

13.15—Советски Союзе гӀолла. «Молдавски эскизаш» яха документальни фильм. 14.10 — ДӀаяхача замах юхедисача воча гӀулакхашца къовсам лоаттабе. Муталиева творчествах (гӀалгӀай меттала). 14.30 — «ДоттагӀал» яха киножурнал. 15.00 — «Котало яьккхачул тӀехьагӀара тӀом» яха художественни фильм. 1-гӀа серн. 16.20 — Телевизорашка хьожарий заявках дола концерт. 16.50 — «Котало яьккхачул тӀехьагӀара тӀом» яха художественни фильм. 2-гӀа серн.

РАДИО

5 январь

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 13.00 — «Шийенна сайре» яхача Бокова романацара дакъа (гӀалгӀай меттала). 13.20 — Советски Эскара бӀухой заявках дола концерт (гӀалгӀай меттала). 13.45 — «Арахьарча политика Ленински принципаш кхоачашъеш латт» яха беседа (нохчий меттала). 14.00 — «ЦӀе сийгаш» (гӀалгӀай меттала). 14.30 — Республике кепатехад. Нохч - ГӀалгӀай книжни издательства кертгерча редактора Дыхаева беседа (эрсий меттала). 15.15 — «ДоттагӀлен маршрутаца» яха музыкальни передача (эрсий меттала). 16.00 — КПСС-а XXIV-ча съезда соцамаш кхоачашде. Шу чакхдаьннад. Питилетка дӀахо йодаш латт (эрсий меттала). 16.20 — Пятилетка ударникаш (гӀалгӀай меттала). 16.30 — Яхье бовлар из хьалха бовлар да (эрсий меттала). 16.45 — Вай лоалахой болча (гӀалгӀай меттала).

6 январь

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Хоамаш. 8.25 — Шоана дукха еза ашараш. 12.10 — Юрта боахама болхлошта (эрсий меттала). 12.20— Шун письмойх дола концерт (гӀалгӀай меттала). 12.55 — «Самукъанерча талгӀе тӀа» яха радиокомпозици (нохчий меттала). 13.20 — Интернациональни доттагӀлен радиоклуб (эрсий меттала). 13.40 — «Атеист» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала). 14.00 — Ший питилетка В. И. Ленин вахь 105 шу дузаш кхоачашйир. Промышленноста болхлошта йола передача (эрсий меттала). 14.15 — КӀирандийнахьара ашарий программа (эрсий меттала). 15.15 — КПСС-а XXIV-ча съезда соцамаш кхоачашде. «Техникана ремонт деча коммунисташ» яха корреспонденци (гӀалгӀай меттала). 15.30 — Школьни глобус яха радиовыпуск (эрсий меттала). 18.30 — Иллеца доттагӀал дарашта дола концерт (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грозненеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къилбаседа-малхбоалехьара секунде 5—9 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гӀолла 3 градус шелалгара 1 градус йӀовхалга кхоачаши Грозне 0 градусагара 2 градус шелалга кхоачаши хила а тарлу. Кхоанен ломмеи морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, лоадама йоачан а йоацаш, цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, ша а билла, къулба-малхбоалехьара секунде 5—10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 5—10 градус шелал йолаш, деношка 2 градус шелалгара 3 градус йӀовхалга кхоачаш хила а тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделан — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадуэл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

СФ05003. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 129.